



DĚJINY  
SVĚTA  
2

# DĚJINY SVĚTA

GLOBÁLNÍ DĚJINY  
OD POČÁTKŮ DO 21. STOLETÍ

## 2

STAROVĚKÉ SVĚTY  
A NOVÉ ŘÍŠE  
1200 PŘ. KR.  
AŽ 600 PO KR.

EDITOŘI  
GUSTAV ADOLF LEHMANN  
A HELWIG SCHMIDT-GLINZER

VYŠEHRA D

*Motiv na obálce:*  
*Babylónský nápis v klínovém písmu s mapou.*  
*Cca 700 až 500 př. Kr.*  
*British Museum, London.*  
*Foto: akg-images, Berlin*

Revizi českého překladu provedli:  
doc. PhDr. Jarmila Bednaříková, CSc.  
doc. PhDr. Svetislav Kostić  
PhDr. Vladimír Liščák, CSc.  
Mgr. Ivan Prchlík  
Petr Sláma Th.D.  
PhDr. Jan Souček, CSc.  
Mgr. Kateřina Šašková, Th.D.

Copyright © Original edition „WBG Weltgeschichte“, 2009–2010 by WBG  
(Wissenschaftliche Buchgesellschaft), Darmstadt  
Translation © Karla Korteová, Helena Medková,  
Pavel Kolmačka a David Sanetrník, 2012

ISBN 978-80-7429-292-7

# OBSAH

<b>Úvod</b> .....	13
Egejský svět a východní Středomoří .....	21
Foinická kolonizace západního Středomoří .....	26

## STAROVĚKÉ STÁTY A KULTURY

<b>Vzestup a pád novoasyrské říše</b> .....	37
Úvod. ....	37
Bilance po přelomu tisíciletí .....	38
Nepřímá nadvláda (883 až 745 př. Kr.) .....	40
Impérium (744 až 631 př. Kr.) .....	44
Finále (631–610 př. Kr.) .....	51
<b>Říše íránské</b> .....	53
Úvod. ....	53
Achaimenovská říše a její sousedé .....	54
Sled událostí .....	54
Struktury achaimenovské říše .....	67
<b>Starověký Izrael</b> .....	72
Od počátků do vzniku monarchie. ....	72
Saul, David a Šalomoun .....	75
Království izraelské a království judské. ....	77
Provincie Samařsko a Jehud .....	85
Království hasmonejsko-héródovské. ....	88
<b>Svět řeckých států do konce perských válek</b> .....	94
Epocha „raných tyrannií“ .....	97
Sparta v 7./6. století před Kristem .....	99
Athény od 6. století před Kristem do Kleisthenových reforem ....	102
Perské války a rivalita Athén a Sparty .....	110
Doba Perikleova a završení athénské demokracie .....	114

<b>Umění attické komedie a tragédie</b> . . . . .	120
Divadlo a společnost. . . . .	120
Politické a společenské předpoklady. . . . .	122
Umění a struktura attického dramatu . . . . .	125
Vlivy v antice. . . . .	128
<b>Vrchol klasického</b>	
<b>řeckého umění</b> . . . . .	130
Vymezení epochy . . . . .	130
Tradice a materiál . . . . .	131
Umělec a umělecké dílo . . . . .	132
<b>Krise peloponnéské války</b> . . . . .	145
Období válek o nadvládu ve 4. století př. Kr. . . . .	149

## HELÉNISTICKÝ SVĚT

<b>Středomořský prostor a Přední Asie</b> . . . . .	159
Vzestup Makedonie a éra Filippa II. . . . .	159
Asijské tažení a světová říše Alexandra Velikého . . . . .	164
Období boje diadochů . . . . .	175
Rozkvět a krize helénistických velmocí a států . . . . .	180
<b>Írán po Alexandrově tažení.</b> . . . . .	189
Írán v době Alexandra a Seleukovců. . . . .	189
Říše Parthů a její sousedé . . . . .	191
Dějinné události. . . . .	191
Struktury parthské říše. . . . .	192
Parthové jako zprostředkovatelé zboží a myšlenek . . . . .	193
<b>Říše Ptolemaiovců</b> . . . . .	196
Chronologický přehled. . . . .	196
Struktura země . . . . .	199
Multikulturní ráz helénistického Egypta . . . . .	203
<b>Přírodní vědy a technika.</b> . . . . .	207
Počátky věd o Zemi. . . . .	209
Biologie a lékařství . . . . .	211
Vojenská technika a mechanika. . . . .	214
Výhled do doby císařské . . . . .	216

## ANTICKÁ OIKUMENA

<b>Imperium Romanum</b> .....	219
Úvod. ....	219
Od italské velmoci k nadvládě nad oikumenou. ....	222
Předpoklady .....	222
Od první punské války ke druhé .....	225
Řím a helénistický východ .....	229
Vnitřní konflikty a vnější expanze: od Gracchů k principátu. ....	232
Věk Gracchů. ....	232
Marius a Sulla .....	234
Pompeius a Caesar .....	237
Druhý triumvirát .....	241
Římsští císařové a imperium Romanum .....	244
Vývoj císařství od Augusta .....	244
Stabilní vnější hranice v letech 37 až 378 po Kr. ....	248
Struktury římské říše .....	251
<b>Řím a židovské války</b> .....	254
Doba Makabejců a Hasmonejců .....	254
Věk židovských válek a Héróda. ....	256
Judea jako „přivažek Sýrie“ pod jedním prefektem. ....	258
Židé v diaspoře .....	259
Tři velké židovské války v letech 66 až 135 po Kr. ....	260
Římský pohled na Židy. ....	269
<b>Říše Sásánovců a její sousedé</b> .....	271
Dějinné události .....	271
Struktury sásánovské říše .....	273
Sásánovské obrazy světa .....	279
<b>Náboženství a pozdní antika</b> .....	287
Vítězství křesťanství .....	287
Povelikonoční náboženství Krista a apoštol Pavel .....	287
Vnitřní vývoj křesťanství od 1. do 3. století. ....	289
Církev a římský stát .....	292
Pronásledování křesťanů v období krize říše a za Diocletiana ..	295
„Konstantinovský obrat“ a cesta křesťanství k státnímu náboženství .....	297
Rozpad římské říše (378 až 640) .....	302
Občanské války a rozdělení říše .....	302
Stěhování národů. ....	305
Rozpad náboženské jednoty .....	309
Od Iustiniana k vzestupu islámu .....	314

# VELKÉ ASIJSKÉ ŘÍŠE A KULTURNÍ TRANSFERY

<b>Dějiny Indie</b> . . . . .	321
Magadhská dynastie Nandovců . . . . .	324
Maurjovská říše a vláda Ašóková (321–185 př. Kr.) . . . . .	325
Vznik nových států na periferii (200 př. Kr. až 300 po Kr.) . . . . .	327
Říše kušánská . . . . .	328
Severoindická dynastie Guptovců (4. až 6. století po Kr.) . . . . .	330
<b>Čína do konce období Chan</b> . . . . .	333
Dynastie Čou (přibližně 1045–221 př. Kr.) . . . . .	333
Časové rozdělení . . . . .	333
Prameny . . . . .	334
Původ dynastie Čou, osídlená území, hlavní města . . . . .	337
Doba Západní Čou . . . . .	340
Doba Východní Čou . . . . .	346
Dynastie Čchin . . . . .	350
Časové rozdělení, původ a rané názory na dynastii Čchin . . . . .	350
Reformy za vévody Siaa a jeho rádce Šang Janga . . . . .	351
Cesta ke sjednocení říše . . . . .	353
Opatření po založení císařské dynastie . . . . .	355
Konec prvního císařství . . . . .	361
Dynastie Chan (206 př. Kr. až 220 po Kr.) . . . . .	362
Založení dynastie, časové rozdělení . . . . .	362
Zahraníční politika . . . . .	367
Vojenství . . . . .	371
Společenský řád a správa . . . . .	373
Hospodářství . . . . .	377
Právníctví . . . . .	380
Konec dynastie Chan . . . . .	383
<b>Náboženství Hedvábné cesty</b> . . . . .	385
Oázy a přístavy Hedvábné cesty . . . . .	386
Mniši, válečníci a obchodníci . . . . .	386
Kušánská říše a mahájána . . . . .	390
Čína hledí na západ. Hedvábí jako předmět obchodu . . . . .	395
Vojenství a expanze . . . . .	397
Strategický význam západních zemí . . . . .	397
Siungnuská říše za Mao-tuna . . . . .	397
Che-čchin – politika appeasementu . . . . .	398
Cesta vyslance Čang Čchien . . . . .	399
„Západní kraje“ z pohledu císařského dvora . . . . .	401



Náboženský život v oázách Tarimské pánve . . . . .	403
Tibet jako nová regionální síla . . . . .	406
<b>Čína v době po dynastii Chan . . . . .</b>	<b>408</b>
Tři říše a znovusjednocená dynastie Ťin . . . . .	408
Nečínské státy na severu – exilové dynastie na jihu. . . . .	414
Zakládání nečínských států . . . . .	414
Dynastie na jihu říše. . . . .	418
Ustrnutí a uzavření: severní šlechta na jihu . . . . .	419
Konflikty mezi domácím obyvatelstvem a přistěhovalci. . . . .	422
Vzestup neurozených (chan-žen) a nová centra politické moci. . . . .	423
Duchovní život v době po dynastii Chan . . . . .	424
Nové duchovní proudy v době Wej-Ťin . . . . .	425
Süan-süe, „učení o temném“ . . . . .	426
Pronikání buddhismu . . . . .	429
Mezinárodní vztahy Číny v době rozdělení Číny . . . . .	430
Nový vztah mezi císařskou říší a náboženstvím. . . . .	434
Sjednocení říše pod dynastií Suej . . . . .	437
<b>Výhled do středověku . . . . .</b>	<b>439</b>
Seznam literatury . . . . .	443
Chronologický přehled. . . . .	454
Rejstřík jmen osob, mytologických postav a národů. . . . .	460
Rejstřík místních názvů . . . . .	472

# ŘÍM A ŽIDOVSKÉ VÁLKY

*Ernst Baltrusch*

**Hlavní oblasti osídlení** V římském impériu byla podle početných antických údajů (Strabón, Filón Alexandrijský, Flavius Iosephus) kolem přelomu letopočtu židovská komunita takřka v každém městě – podle moderních odhadů pět nebo šest milionů Židů, což odpovídalo asi 10 % celkového obyvatelstva. Hlavní oblasti židovského osídlení byly zejména ve východní části říše, v Řecku, Malé Asii, Sýrii, Egyptě s jeho hlavním městem Alexandrií a v Palestině, mimo území říše zvláště v Mezopotámii. Už ve 2. století př. Kr. zasáhla diaspora v důsledku makabejského povstání také na západ, především do Říma. Kromě tohoto všeobecného konstatování však nelze o velikosti těchto obcí říci nic přesného; odhady hovoří v Římě o asi 30 000 Židů, v Alexandrii o trojnásobku. Cím se Židé v antice vyznačovali? Latinské slovo *Iudaeus* se těžko definuje; označuje jak příslušnost k etniku, tak k určitému náboženství. Z hlediska samotných Židů byla pro příslušnost k židovství rozhodující povinnost dodržovat Mojžíšův zákon. Politika římského státu vůči jeho židovským obyvatelům byla závislá na různých faktorech. V zásadě pro celou dobu římské říše platí, že náboženství Židů nebylo v žádném okamžiku zakázáno. Dodržování jejich zákonů jim naopak bylo dovoleno, dokonce i přesto, že kolidovaly s jejich povinnostmi obyvatel říše. Tak byli například osvobozeni od vojenské služby, protože jejich zákony o čistotě, posvátnosti a jídle bránily jejich integraci do římského vojenského systému; také svěcení šabatu, o němž se nesmělo pracovat, a placení chrámové daně do Jeruzaléma jim byly povoleny. Neméně pravdivé však je, že konflikty mezi Židy a nežidovským obyvatelstvem v mnohých městech říše negativně působily na římsko-židovské vztahy, dále že konflikty mezi Římem a Židy se rozrostly v povstání bezpříkladných rozměrů a konečně že Židé zejména v císařské době se cítili vystaveni sílícímu integračnímu tlaku.

**Židovské náboženství není zakázáno**

## Doba Makabejců a Hasmonejců

Při prvních kontaktech Židů s Římem se však ještě neshody příliš nepociťovaly. Naopak, římská republika dokonce za Judy Makabejského povzbudila Židy v jejich povstání proti vládě Seleukovců a podpořila je, ne-li materiálně, tedy alespoň morálně. Mezi lety 161 a 104 př. Kr. uzavřela římská republika s Judou a jeho následovníky přinejmenším šest řádných

smluv, v nichž bylo ukotveno spojenectví a přátelství. Ze smluvního vztahu profitovaly obě strany, dokonce i nehlédě na jakoukoli materiální podporu, protože umožňoval odkázat do patřičných mezí společného nepřitele, Seleukovce. Navíc si Řím mohl upevnit svou pověst toho, kdo pomáhá slabším proti mocnějším. Řím tak ne nepodstatně přispěl ke zdaru tohoto povstání, které mělo tak dalekosáhlé následky.

Konstrukce státu Hasmonejců se zakládá na výsledku makabejského povstání, na vydobyté nezávislosti a také na zkušenostech vrtkavého průběhu povstání. Tento stát stál na dvou pilířích, náboženském a vojenském, neboť to přece byla válka, která přinesla autonomii a svobodné vyznávání náboženství, a naopak tohoto výsledku bylo možné dosáhnout pouze ve svazku s náboženskou stranou („zbožnými“, hebr. „chasidim“). Tak Hasmonejci v jedné osobě sloučili světskou a duchovní moc. Nástupci Makabejců, Hasmonejec Jan Hyrkános I. (135–104 př. Kr.), Aristobúlos I. (104–103 př. Kr.) a Alexandros Iannaios (103–76 př. Kr.) si však stále více a k velké lítosti „zbožných“ brali za vzor helénistické království ve svém okolí. Aristobúlos I. dokonce v roce 104/103 př. Kr. převzal dodatečně k velekněžskému úřadu královský titul, jeho nástupce Alexandros Iannaios územně expandoval ve stylu helénistických mocností střední kategorie a mohl se v roce 76 po Kr., v době své smrti, pochlubit říší, která se svou rozlohou rovnala říši Davidově a Šalomounově. Předpokladem pro to bylo, že staré helénistické říše Seleukovců a Ptolemaiovců byly zapleteny do svých vnitřních krizí a důsledkem bylo mocenské vakuum, které mohli vyplnit jiní. Za Iannaia byla navíc navázána spolupráce s Římem, který byl od roku 133 př. Kr. rovněž v krizi.

K integraci židovského státu do římského impéria však fakticky došlo až v roce 63 př. Kr. a toto začlenění úzce souviselo s úspěšným bojem proti zahraničněpolitickým hrozbám pro Řím: potíží s piráty a pontskému králi Mithradatovi. Proti oběma těmto nebezpečím byl Pompeius, vůdčí politik tehdejšího Říma – od 70. let na vrcholu své moci –, vybaven přímo neuvěřitelnou koncentrací moci. V letech 67 až 63 př. Kr. porazil nejprve piráty a poté Mithradata a v rámci těchto válečných výprav byl vtažen také do vnitřních židovských sporů o trůn a vůbec do politického uspořádání. Pro antického historika Flavia Iosepha (cca 37–100 po Kr.) to nikoli neprávem byly tyto vnitřní židovské konflikty, které římskou anexi teprve vůbec umožnily. K tomu došlo takto: když Alexandros Iannaios v roce 76 př. Kr. zemřel, zajistila si trůn jeho manželka Alexandra Salomé, přestože byli připraveni dva dospělí synové. Žena na královském trůnu – to nebylo v židovských dějinách zcela výjimečné, ale v každém případě veskrze neobvyklé. Bylo jí však zapovězeno stát se velekněžkou, a tak do tohoto úřadu dosadila svého syna Jana Hyrkána II. Salomé sama se snažila zajistit si podporu zbožných Židů, a proto se přidala k farizeům, kteří se tehdy u lidu setkávali s podstatně větším ohlasem než saduceové, jejichž přívrženci se rekrutovali z kněžské šlechty a byli doposud základnou

**Hasmo-  
nejský stát**

**Integrace  
židovského  
státu**

**Alexandra  
Salomé**

hasmonejského systému. Díky této orientaci dokázala královna uvnitř státu obnovit klid, avšak po její časně smrti v roce 67 př. Kr. propukl v rámci rodiny spor o následnictví mezi oběma jejími syny Hyrkánem II. a Aristobúlem II. Do tohoto sporu byl na Hyrkánově straně zapojen také Antipatros, otec pozdějšího krále Héróda, pocházející z idumejského rodu, který byl nedlouho předtím judaizován. Další strana odmítala Has-monejce úplně a usilovala o židovskou autonomii pod římskou ochranou.

**Pompejův  
zásah**

Tento spor nyní představoval pozadí pro zásah Pompeia, který byl povolán jako rozhodčí. Aristobúlos však nebyl vůbec připraven respektovat rozhodnutí proti sobě samému. Proto se Pompeius cítil nucen obsadit po tříměsíčním obléhání Jeruzalém a z něho po zevrubné analýze komplikovaných poměrů celý region do značné míry nově uspořádat. Předmětem jeho úvah byl také nejdůležitější symbol židovství, chrám, jehož všechny části si římský vojevůdce neopomenul prohlédnout. To se z římského pohledu zdálo užitečné, a dokonce nutné, protože chrám, do jehož vnitřních částí nesměli vstoupit cizí lidé, byl obestřen divokými spekulacemi.

**Znesvěcení  
chrámu**

Tato demonstrace moci Římana, vykládaná jako znesvěcení svatyně, však do budoucna velmi zatížila římsko-židovské vztahy. Samo Pompeiovo nové uspořádání určilo, že hasmonejský stát bude redukován na území s převážně židovským obyvatelstvem (totiž Judeu, Galileu a Pereu) a že Hyrkános II. má být nadále veleknězem, ale bez královského titulu, a že má být podřízen syrskému místodržiteli. Nad to však Pompeius do vnitřních záležitostí židovského státu nezasahoval.

## Věk židovských válek a Héróda

Od okamžiku, kdy Judeu nově uspořádal Pompeius, byla součástí římské říše, třebaže k přímému podřízení místodržiteli provincie Sýrie, kterou rovněž nově zřídil Pompeius, došlo až o sedmdesát let později, totiž v roce 6 po Kr. Pro mnohé Židy, ale nejen pro ně, to byla doba charakterizovaná především nejistotou ohledně politického uspořádání v Římě, neboť v této době občanských válek a stálých změn se rozhodovalo o nové orientaci římské republiky. Tím nezůstal nedotčen žádný region. Oporu a naději proto mohlo Židům nabídnout pouze náboženství. Také v Palestině byly nyní nepokoje, což mělo dva důvody, jeden vnitřní a jeden vnější. Zprvé se slabší Aristobúlova strana nemohla smířit s Pompeiovým novým uspořádáním, které Hyrkánovi přiřklo postavení velekněze a ethnarchy a současně zmrzačilo dříve tak velkou říši Hasmonejců. To vedlo k prvním povstáním Aristobúlovců na počátku 50. let. K tomu se přidávala výše zmíněná nejistota ohledně politického směřování římské vlády. Neboť římská republika byla v této době přímo zmítána občanskou válkou, která v nemalé míře ovlivňovala všechny regiony říše, mezi nimi také Judeu. Tyto střety byly bojem o moc mezi vůdčími osobnostmi Říma a byly vedeny tak, že

**Důsledky  
občanské  
války**

náklady nesly provincie. Zprvu bojoval Caesar proti Pompeiovi, pak jeho vrazi Brutus a Cassius proti caesarovcům Octavianovi a Antoniovi, nakonec Octavianus proti Antoniovi (viz kapitolu „Imperium Romanum“).

Přítom hrozilo, že židovský klientský stát, vedený Hyrkánem a Antipatrem, od roku 40 př. Kr. pak mladým Héródem, bude zničen; vykrvácel, ztečen vnějšími nepřáteli, a krom toho stál vždy na té špatné straně: podpořil totiž Pompeia, ale zvítězil Caesar, poté jeho vraha Cassia proti Antoniovi, který ve spojení s Kleopatrou a jejím stoupencem Héródem nově uspořádal poměry v Palestině, avšak v bitvě u Aktia byl poražen svým rivalem Octavianem. Přestože příslušní vítězové, zejména Caesar a Augustus, měli pochopení pro nouzovou situaci a dále sázeli na spolupráci, umožňují soudobé židovské texty a zprávy židovského historika Iosepha Flavia nahlédnout důsledky nepevné, vrtkavé římské vlády pro židovskou společnost, a nelze se divit, slyšíme-li, že palestinské židovstvo mělo tendence se štěpit. Často radikální a mesianistické skupiny, které takto vznikaly, tím víc torpédovaly vyrovnání s nežidovskou společností a Římem jako mocenským centrem a byly jednou z příčin, které vedly k propuknutí židovské války. Krátkou dobu, od roku 30 do roku 12 př. Kr., se přitom zdála myslitelná dokonce mírová perspektiva v postavě římského klientského krále Héróda, neboť tento židovský král z Idumeje s dodnes špatnou pověstí se pokoušel, nakonec neúspěšně, uskutečnit záměr zpacifikovat různé etnické, politické a náboženské skupiny v Palestině ve své říši sahající od Golanských výšin na severu až po Egypt na jihu, zabezpečit se proti vnějším nepřátelům a k tomu ještě zajistit postavení židovských obcí v diaspoře. Klíč k úspěchu tohoto ambiciózního programu viděl v jemně diferencované politice orientované na Řím ve spojení s dobročinností, kterou lze označit přímo za bezmeznou (euergetismus). Jako příslušník rodiny, které propůjčil občanské právo již Caesar, se ve funkci místodržitele plně integroval do římského vládního systému. To znamenalo, že pod jeho zastřešením vystupoval jako „dobrodinec“, a přebíral tak bezmála vladařské úkoly. Svědčí o tom téměř neuvěřitelný stavební a sociální program i v nežidovských městech. Tak nechal znovu vybudovat chrám v Jeruzalémě – větší a nádhernější než kdy dříve; přístav Stratónopyrgos (Stratónova věž) u Středozemního moře nechal zbudovat podle požadavků moderní mořeplavby a učinil z něj město se vztahem k císaři, které také v souladu s tím nazval Kaisareia. Podobně to platí pro staré Samaří, které přejmenoval na Sebasté (řecký výraz pro Augusta). Kromě toho finančně přispíval při hladomorech, podporoval řecké slavnosti jako olympijské hry a i jinak pomáhal s nákladnými projekty. Celkově vzato se činil na mnoha frontách a snad právě to se mu stalo osudným. Přecenil své síly, od roku 12 př. Kr. stále méně zvládal udržovat funkčnost komplikovaného systému přejímání a přizpůsobování. Židovští zbožní si u svého krále stěžovali na prohřešky proti náboženství a na své znevýhodnění oproti cizincům, řecká města si přála autonomii, hasmonejské elity usilovaly o svou starou roli

**Héródes  
Veliký**

**Obnova  
chrámu  
v Jeruzalémě**

**Vyvráždění  
dětí  
v Betlémě**

králů, idumejští důvěrníci se proti tomu stavěli se svými vlastními plány a konečně Řím byl kvůli všem těmto konfliktům netrpělivý. Nakonec Héródés 4 př. Kr. zemřel v izolaci a zahořklý a zanechal po sobě pověst, která mu přičítala dokonce vyvráždění dětí v Betlémě, a říši, jejíž společnost už nebyla jen nehomogenní, nýbrž nesmírně rozhádaná, tak rozhádaná, že Řím po pouze desetiletém pokusu o rozdělení Héródovy říše mezi jeho tři syny podřídil Idumeu, Judeu (s Jeruzalémem) a Samařsko, tedy regiony se zvláště napjatými poměry, římskému prefektovi, respektive místodržícímu v provincii Sýrii (6 po Kr.). Jak problematická byla situace již za Héróda, lze poznat podle toho, že konzervativně nábožensky orientované židovské skupiny si dokázaly představit spíše římskou než Héródovu vládu, a dokonce požadovaly od Říma, aby z Judeje udělal provincii.

### Judea jako „přívazek Sýrie“ pod jedním prefektem

**Přehmaty  
římských  
úředníků**

Velká Héródova říše byla nyní rozdělena na tři části, a pouze jedna z těchto tří částí byla od roku 6 po Kr. spravována římsky. To znamená, že do země přišel místodržitel se svým doprovodem, bylo v ní umístěno vojsko, postupně se – při zachování platnosti lokálních práv – zavádělo římské právo a vybíraly se daně. Nepochybně v tomto rámci ještě zůstal dostatečný prostor pro židovskou samosprávu, a ta byla také koneckonců v římském zájmu. Obě strany, Řím a Židé, si od této provincializace něco slibovaly: Řím očekával od kontroly na místě konečně spořádané poměry a bezproblémový výběr daní, zbožní Židé doufali, že pod ochranou Říma zůstanou ušetřeni héródovského, cizího vměšování, které pocítovali jako bezbožné, a že jim bude zaručena dalekosáhlá autonomie. Z hlediska takovýcho očekávání projekt „provincializace“ naprosto ztroskotal. Z židovského hlediska nedošlo k žádnému zlepšení, protože héródovská všudypřítomnost byla pouze prostě nahrazena všudypřítomností římskou, zatímco z římské perspektivy se pokoj a pořádek už vůbec nechtěly dostavit. Šest desetiletí od roku 6 do roku 66 po Kr. se tak ukazuje jako stále se vyostřující předehra k velké židovské válce. K eskalaci podstatně přispěli přetížení místodržitelé, mesianistická hnutí a nepřátelský postoj okolí k Židům. Stále znovu se vyskytovaly zásahy římských úředníků nebo vojáků proti židovskému náboženství, proti zákazu zobrazování, chrámové dani, židovskému zákonu a kněžské autoritě. Takové zásahy nebyly nařízeny „shora“ a také nebyly výrazem zlovolnosti, nýbrž spíše prozrazovaly nedostatečnou znalost židovských zvyků, nepochopení, střet zájmů a snad také pocit civilizační převahy. Například Pontius Pilatus, který byl místodržitelem od roku 26 do roku 36 po Kr., chtěl chrámový poklad svévolně využít na stavbu jistě nutného vodovodu; jednou přivedl do Jeruzaléma vojáky pod římskou zástavou, na níž byla vidět i císařská busta. Jistě věděl, že zbožní Židé by na to mohli pohlížet jako na poru-

**Pontius  
Pilatus**

šení zákazu zobrazování, ale přece se cítil více povinován svému císaři. Politicky necitlivá rozhodnutí tohoto druhu rozdělovala Židy v jejich vztahu k Římanům. Různé opoziční skupiny tak argumentovaly nábožensky a byly stále více připraveny sáhnout k násilí. Jejich přívrženci byli známí pod jménem „horlivci“ (zélóti), „zákeřní vrahové“ (sikariové) nebo prostě „lupiči“ a prezentovali se jako neochvějní bojovníci za svobodu. Pod jejich praporem se shromažďovali všichni ti, „kdo přišli zkrátka“, kdo z římské vlády neprofitovali a úpěli pod velkým daňovým zatížením. Útěchu nalézali jen v náboženství, jím mohli argumentovat a zbavit se tak svého hněvu; v prvé řadě se stavěli proti oněm židovským autoritám, které kolaborovaly s Římem. Bylo tedy zcela pochopitelné, že jedním z prvních opatření během povstání proti Římu bylo drancování archivů s dlužními úpisy – neklamná známka toho, nakolik v situaci obecné nespokojenosti hrají roli i hospodářské motivy.

Na pozadí těchto nábožensko-filozofických disonancí je třeba vidět i působení Ježíše z Nazareta. V očích svého židovského okolí nebyl Ježíš ničím zvláštním; že měl dlouhodobě větší úspěch než jeho nesčetní „konkurenti“ s mesiášským nárokem, je dáno jeho učením a strategií apoštolů, zejména Pavla. V mnohém se však nelišil od jiných „pomazaných“ (řec. sg. *christos*) své doby. Kázal proti židovským autoritám, vzbuzoval jejich nevoli, byl jimi obžalován a předán římskému místodržícímu. Ten ho nechal přibít na kříž, což byl trest tradičně vyhrazený pro otroky a zločince, protože Ježíš vyvolával nepokoje. Že se proti tomu „pomazaný“ nebránil a nemohl tomu zabránit, zřejmě zdiskreditovalo jeho pověst jako Mesiáše, jak lze vyvodit z chování Jidáše Iškariotského a Petra v evangeliích. Podobný úděl potkal i jiné a vzbouřenců, které vedly mesiášské představy, byla spousta. Judea tak byla nanejvýš neklidná provincie a římská správa nejen nepřinesla uklidnění, ale přispěla k eskalaci.

Ježíš  
z Nazareta

## Židé v diaspoře

Situace Židů v diaspoře byla v mnohém odlišná, ale stejně tak ambivalentní. Tato ambivalence se projevuje například ve skutečnosti, že římský prétor římské Židy spolu s Chaldejci vykázal z města již v roce 139 př. Kr., a to v téže době, kdy měl Řím s Jeruzalémem řádný smluvní vztah. Byly obavy, tak oficiální odůvodnění, že východní kultury negativně ovlivní tradiční charakter římské společnosti (*mos maiorum*). Toto vyhnání nemělo velký dopad, protože značně velká židovská komunita je v Římě doložena i poté. Ale Židé byli z hlavního města stále znovu vykazováni i později, neboť spíše konzervativní císařové jako Tiberius (19 po Kr.) a Claudius (41 a 49 po Kr.) se domnívali, že tímto prostředkem mohou ochránit starořímské mravy před orientálními vlivy. Bez úspěchu, neboť židovská obec, jak se zdá, z Říma nikdy nezmizela.

Vyhánění  
Židů

„Rozptýlení“ (diaspora) Židů i v oblastech mimo Palestinu je dávného data, u Ašyranů dokonce ještě starší než babylónské zajetí po zničení prvního chrámu Nabukadnezarem v roce 586 př. Kr. Kromě Mezopotámie se domovem mnoha Židů stal Egypt, v helénistické době se diaspora rozšířila dále do Malé Asie a Řecka, od 2. století př. Kr. byla židovská obec také v Římě. V době císaře Augusta se pak z židovských i nežidovských pramenů doslýcháme, že židovskou komunitu hostí bezmála každé město v římské říši. Z toho vyplývalo spolužití občanů města a židovských obcí, které nefungovalo všude bezproblémově, jak lze nejzřetelněji vidět ve městě s největší židovskou obcí, v Alexandrii. Alexandrie byla multietnické velkoměsto s 500 tisíci až 1 milionem obyvatel, otevřené světu, svobodomyšlné, vybavené divadlem a cirkem. Byla domovem tří hlavních skupin: Řeků na západě, Židů na východě, Egyptanů na jihu, a byla od roku 30 př. Kr. pod římskou vládou. Židé, kteří v ní žili, nebyli občané polis, nýbrž se spravovali sami ve vlastní, soudními pravomocemi obdařené obci (políteuma) a měli nárok na stejná práva, například daňové povahy, jaká měli řečtí občané polis. Ta byla jáblkem sváru v konfliktu, který eskaloval v okamžiku, kdy se římský místodržitel Egypta v roce 38 př. Kr. vzdal neutrality a připojil se k řeckému nepřátelství vůči Židům. Detaily těchto událostí minuciózně traduje helénisticko-židovský současník Filón Alexandrijský. Podává zprávu o eskalaci násilí, která skončila skutečnými pogromy a která otrásá i dnešním čtenářem. Římský císař se tehdy jmenoval Caligula (37–41 po Kr.) a jeho politika, která podporovala umístování jeho soch do synagóg, situaci ještě víc rozjitřila. Teprve když se stal císařem Claudius (41–54 po Kr.), mohl se konflikt uklidnit na základě statusu quo ante – Židé si zachovali všechna svá práva, nadále však výslovně nebyli občany města. Byl to kompromis, spor o status obou skupin obyvatelstva však nevyřešil. Ne tak vyostřeně, ale zřejmě podobně to probíhalo v jiných městech římského východu, jako byla Antiochie, Jamnia (Javne) nebo Kaisareia. Římu jako přední mocnosti v těchto konfliktech mezi Židy a jejich okolím připadla ústřední role. Že v této funkci nemohl dostatečně obstát, ukazuje povstání diaspory v letech 115 až 117 po Kr.

### Tři velké židovské války v letech 66 až 135 po Kr.

Problematika židovsko-římského vztahu se ve vší jasnosti a ostrosti ukazuje v poaugustovské době. Do prvních přibližně 150 let římského principátu totiž spadají tři velká povstání židovských dějin se statisíci, snad miliony válečných obětí, s krutými vyháněnými a deportacemi, dále se zpustošením nesčetných měst v rozlehlých částech římské říše a dalekosáhlými politickými, hospodářskými a náboženskými důsledky pro celé židovstvo. Jedná se o židovskou válku v letech 66 až 70 (popř. 74), povstání v diaspoře v letech 115 až 117 a Bar Kochbovo povstání v letech 132 až 135 po Kr.



Historik velké židovské války Flavius Iosephus, který, protože pocházel z židovské rodiny, bojoval nejprve na židovské straně, pak přeběhl k Římanům, nazývá válku „nejen největší v naší době, ale jednou z největších válek vůbec“. To může znít přehnaně, ale nemůže být pochyb o tom, že konflikt nabyl obrovských rozměrů a že kromě toho pro flaviovskou dynastii, která jako rozhodující činitel vedla válku na římské straně a od roku 69 po Kr. vládla římskému impériu, představoval až do jejího konce v roce 96 po Kr. podstatný zdroj legitimizace jejího vladařského nároku. O tom svědčí Domitianem zřízený, ještě i dnes působivý Titův oblouk na Foru Romanu se svým obrazovým programem, odkazujícím na úspěch v židovské válce. Naše autorita Iosephus nám podrobně traduje důvody, které podle jeho mínění vedly k rozpoutání války. Podle něho k válce podněcovaly zlovolnosti a pochybení jednotlivých osob, popřípadě malých skupin na obou stranách. Neschopný místodržitel na jedné straně, „lupiči“, respektive, podle dnešních představ, „teroristé“ na straně druhé. To tedy znamená – a to bylo Iosephovo hlavní přání –, že neexistovalo nic jako *clash of civilizations*, nebyly zásadní protiklady mezi Židy a Římany, ani selhání římského centra a odmítání integrace ze strany Židů. V moderní historické vědě se diskutovalo o následujících faktorech, jež přispěly k propuknutí války: zaprvé politika římského císaře, popřípadě prefektů z jezdeckého stavu, kteří od roku 6 po Kr. zastávali úřad místodržitele. Ti často nebyli připraveni na senzitivní nálady v Palestině nebo vládli arogantně, protože se považovali za představitele nadřazené kultury. Kromě toho bylo udržení klidu a pořádku v komplikovaném regionu zvláště prestižní záležitostí i pro vládnoucí císařskou dynastii. Zadruhé napětí v rámci židovstva: rozpolcení židovské společnosti do různých náboženských uskupení, které je prokazatelné nejpozději od doby makabejské, se s rostoucí radikálností stupňovalo od přelomu letopočtu. Tak stáli zbožní Židé proti Židům helénizovaným, zélóti proti umírněným, skupiny ochotné sáhnout k násilí proti skupinám pacifistickým, nižší kněží proti kněžím vyšším, přátelé Říma proti nepřátelům Říma, chudí sedláci a obchodníci proti bohatým majitelům pozemků a celníkům. Eschatologická očekávání a mesianistická hnutí vyrážela jako houby po dešti, projevy násilí v rámci židovstva se dramaticky stupňovaly. Zatřetí napjatý vztah Židů a nežidů: blízko situovaná, ale původně ne židovská města jako Kaisareia, Ptolemais, Skythopolis nebo Aškalon měla smíšené obyvatelstvo. Zde se přímo přede dveřmi Jeruzaléma zrodily konflikty o otázkách statusu a veškeré změny tohoto uspořádání byly ve městech tohoto regionu, již tak plného napětí, sledovány jako na seizmografu.

Z těchto tří faktorů se vyvinula nebezpečná směs důvodů, která se stala sudem střelného prachu a pak už potřebovala jen nějaký spouštěcí moment k zažehnutí. Tuto poslední jiskru roznítla dvě římská rozhodnutí, která zasáhla samotné srdce židovské náboženské autonomie. První se týkalo jeruzalémského chrámu. Gessius Florus, místodržitel úřadující

Flavius  
Iosephus

Důvody  
konfliktu

Spouštěcí  
moment



Titův vítězný oblouk v Římě. 1. stol. př. Kr.

od roku 64 po Kr. v Judeji, si totiž v květnu roku 66 vzal chrámový poklad a nechal z něho odebrat 17 talentů pro Řím. Situace v Jeruzalémě následně eskalovala, k čemuž Florus dodatečně přispěl dalším ponižováním. Druhé fatální římské rozhodnutí se týkalo spolužití Židů a Helénů v Kaisareii. Nero, jemuž byl spor předložen, zde rozhodl ve prospěch Helénů; i zde došlo k eskalaci konfliktu, který ještě dodatečně vyhrotil Florus. Nevy-

hnutelným důsledkem těchto přehmatů bylo, že židovská strana přestala přinášet denní oběti pro císaře a Řím – zjevná známka odpadnutí od římské vlády. Pokusy o zprostředkování Héródovce Agrippy II. se minuly účinkem – válce se nyní už nedalo zabránit, ale začala právě tak, jako skončila: vnitřním chaosem, protože rozličné, beznadějně rozhádané židovské skupiny proti sobě navzájem bojovaly na život a na smrt. Proti sobě stály síly kolem kněžské vrstvy, zpočátku ještě připravené uchovat mír, a zélótská uskupení zarytě rozhodnutá pro válku. Na krátkou dobu se přece jen podařilo toto rozštěpení překonat a sjednotit většinu Židů pod praporem války, když se totiž dosáhlo ne nevýznamného úspěchu proti vojsku syrského místodržitele Cestia Galla, které vpochodovalo do Jeruzaléma. V této fázi, kdy se zpočátku váhavé vedení v Jeruzalémě přidalo k válečné straně, skutečně existovalo cosi jako plánování války: pro nejdůležitější bojiště byli ustanoveni vrchní velitelé, a mezi nimi byl historik Iosephus pověřen důležitým úkolem zajistit Galileu. Ale tuto fázi brzy ukončily úspěchy Vespasiana, kterého Nero pověřil vedením války; už v létě 67 byla ztracena Galilea a Iosephus přeběhl k Římanům. Další průběh války, která nakonec skončila zničením židovského chrámu v roce 70, byl ovlivněn již důvěrně známou rozhádaností povstalců, ale také občanskou válkou v Římě o Neronovo dědictví – ani jedna strana tedy nemohla účinně jednat. Tím se válka protáhla, protože Vespasianus se nejpozději od 9. června 68, data Neronovy smrti, díval víc do Říma než do Jeruzaléma a další vedení války přenechal svému synu Titovi. A v Jeruzalémě, který od jara 69 zůstával ještě spolu s několika pevnostmi jako Masada jako téměř jediný v židovských rukách, se přeli tři nesmiřitelně zneprátení zélótské vůdci a rozdělili si mezi sebou město a chrámovou horu. Vzhledem k tomu už organizované vedení války proti Římu nebylo možné, ale odpor proti jakémukoli kompromisu zůstal zatvrzelý a donutil Tita k časově náročnému obléhání a konečně v srpnu 70 ke zničení chrámu. Že chrám lehl popelem, byla podle Iosepha nešťastná náhoda, ve skutečnosti však zřejmě spíše šlo o cílenou římskou akci, protože chrám byl znám jako identifikační centrum Židů; bylo možné chovat oprávněné naděje, že tak bude srovnán ze světa jeden z problémů Říma.

**Zničení chrámu**

Velká válka, která tímto zničením chrámu ještě zcela neskončila, byla navzdory vši vnitřní rozpolcenosti židovské společnosti povstáním proti Římu. To ilustrují vlastní svědectví povstalců na místě, mince. Na nich byly totiž vyraženy náboženské symboly spojené s chrámem jako lulav (palmová ratolest svázaná s myrtou a vrbovými větévkami), pohár a vinný list a bylo na nich možné číst nápisy, které hovořily o „osvobození Siónu“, „svobodě pro Sión“ a o „Jeruzalému svatých“. Kromě toho zvěstovaly nápisy novou dobu, jejíž počítání začínalo prvním rokem povstání. V tom se projevuje zklamání z Říma, pod jehož ochranou se zprvu doufalo v autonomii a bezpečí, místo nich se však dostavilo vměšování a upřednostňování „cizinců“. Na druhé straně pro Řím toto povstání bezesporu

**Povstání proti Římu**



Triumfální scéna na Titově oblouku. 81 př. Kr.

nepředstavovalo existenční ohrožení. Přesto bylo víc než jen marginálií, o čemž svědčí už sám Titův oblouk, monument vítězství, se svým vyobrazením židovských symbolů nesených v triumfálním průvodu na Foru Romanu. Domitianus, Titův bratr, ho nechal zřídit jednak proto, že se tímto úspěchem proti povstalecké provincii mohla legitimizovat flaviovská dynastie, které se jinak nedostávalo vojenských úspěchů proti nepřítelům říše, jednak jako odstrašující příklad pro vzpurné obyvatele, jichž bylo mnoho nejen v Jeruzalémě, nýbrž všude, dokonce i v Římě.

#### Důsledky války

Důsledky války byly pro Židy v daném okamžiku zničující, nesmírný význam pak měly pro budoucnost; vzpomínka na zničení chrámu zůstává v Izraeli živá ještě dnes. Iosephus udává jako počet mrtvých milion, novější odhady předpokládají třetinu celkového obyvatelstva Palestiny. Dále byly tisíce Židů prodány do otroctví, mnohá města byla od základů zničena, polnosti zpusťšeny, země se stala soukromým majetkem císaře. Ještě pozdější rabínská literatura nám odhaluje stále pokusy získat v následujících dobách zemi zpět, třeba vykoupením, pokud se člověk dostal k penězům. K této bezprostřední katastrofě se přidala dlouhodobě platná omezení: tak byli židovští obyvatelé regionu i daňově znevýhodněni, museli nejenom platit nájem, nýbrž nadále také vyšší daně než 1 % obvyklé v přilehlých oblastech. Především však museli ponižujícím způsobem namísto dosavadní chrámové daně o dvou drachmách platit daň Iovovi, totiž pro římský chrám Iova Capitolina (*fiscus Iudaicus*). To bylo závažné: poprvé se stalo přiznání k určitému náboženskému společenství – neboť tuto daň museli odvádět všichni Židé všude – základem pro vyměření daně. Také status provincie Judeje byl „zhodnocen“: nyní se stala „prétorskou“, to znamená, že její místodržitel už nebyl *procurator* ze stavu jezdců, nýbrž

#### Judea jako prétorská provincie

*legatus Augusti pro praetore*, který velel stále legii s početnými pomocnými vojenskými oddíly. V Emauzech byla dále zřízena kolonie s 800 veterány, která měla vykonávat dozor, v Samařsku byla založena nová kolonie Flavia Neapolis (dnes Nábulus), Kaisareia byla proměněna v občanskou kolonii. Také status Héródovců, kteří doposud hráli zprostředkující funkci mezi Židy a Římem a tím legitimizovali své mocenské postavení, rapidně poklesl, neboť nedokázali válce zabránit. Zřejmě také není třeba zvlášť zdůrazňovat, že žádný císař před Iulianem (361–363 po Kr.) nikdy nepomyslel na obnovení chrámu. Že navíc v celé politické elitě opadl sklon tolerovat židovské partikulární zájmy, lze jasně vyčíst z mimořádně nepříznivé charakteristiky Židů v Tacitových *Dějínách*. Pro budoucnost však měly zásahy do židovské autonomie obrovský význam, který lze jen stěží přecenit. Ještě významnější nicméně bylo nové uspořádání židovství jako náboženství, které z této katastrofy vzešlo. Nejprve zmizely staleté „strany“ jako kněžští saduceové a sektářští esejci; Kumrán, objevený v roce 1947 u Mrtvého moře, zničili ve válce Římané – na základě jeho rozsáhlé knihovny s kanonickou literaturou a jinými náboženskými texty by o jeho obyvatelích bylo možné předpokládat, že byli nějakou zvláštní náboženskou skupinou, a mnohé z dochovaných organizačních a náboženských textů připomínají esejce a pravidla jejich víry. Rozhodující bylo především to, že úvahy přinejmenším části židovstva se nově ubíraly směrem k náboženství bez chrámu. Toto přeorientování spojují rabínské spisy (rabbi znamená doslova „můj pane“, „můj mistře“) se jménem Jochanana ben Zakaje, který dokázal utéct z Jeruzaléma. Tato nová orientace začala v Jamnii, a jak konkrétně se rozvíjela, jakou roli hrály nové vůdčí postavy jako Jochanan nebo Gamaliel a jaké skupiny ve skutečnosti reprezentovaly, je dnes sporné a historicky už to lze sotva zrekonstruovat. Tato nová orientace však dokázala uchovat židovskou identitu, vzhledem ke zničení chrámu výkon *sui generis*. Díky ní totiž vznikly zásadní židovské písemné památky Mišna a Talmud.

**Mišna  
a Talmud**

Židovská válka a následná římská politika tedy vztah mezi Římany, Řeky a Židy ve městech diaspory nezlepšila. To byla voda na mlýn pro nepřátele Židů, jak mezi římskými občany, tak v řeckých poleis, a když se jako císař dostal k moci Titův bratr Domitianus (81–96 po Kr.), který vítězství nad Židy potřeboval pro svou legitimizaci naléhavěji než kdy dříve, který kromě toho očekával od všech obyvatel říše kultické uctívání jako znamení jejich loajality a který s neúprosnou přísností vymáhal *fiscus Iudaicus*, zvýšil se tlak na židovské obce ve městech, protože jejich protivníci doufali v podporu díky očividně protizidovskému postoji římského vedení. Jak nepřátelský byl v mnoha regionech postoj Řeků vůči Židům, lze vyčíst z jednoho pramene zvláštní povahy, takzvaných alexandrijských akt mučedníků, která se vydávají za protokoly ze soudních procesů mezi Židy a Řeky. V nich jsou císařové jako Traianus, kdykoli se nerozhodli jasně proti Židům, difamováni jako jejich pomahači. Prameny jsou celkově

**Povstání  
diaspory**

**Alexandrijská akta  
mučedníků**

mimořádně chudé, ale jisté je, že postupně se židovské obce musely cítit svými spoluobčany a římskou politikou zahrnány do tak bezvýchodné situace, že znovu povstaly. V roce 115 po Kr. (snad také až 116) znovu propuklo povstání, ale tentokrát nevycházelo z Palestiny, nýbrž z Kyrénaiky, odkud se šířilo do Egypta, na Kypr, konečně v roce 116 do Mezopotámie a odtamtud snad také do Palestiny. Tato krvavá vzpoura proti římské vládě nechává dnes mnohé otázky otevřené, protože o ní nepodává zprávu žádný soudobý historik jako Flavius Iosephus, nýbrž musí být rekonstruována z konglomerátu různých druhů pramenů. Tak již dnes nelze říci, co přesně o povstání rozhodlo a zda existoval společný plán všech povstalců v různých oblastech; další otázky jsou: přispěla k rozhodnutí Židů povstat Traianem iniciovaná válka proti Parthům, která vážala velkou část římského vojska? Nestáli za povstáním dokonce sami Parthové? O tom prameny nic neříkají. Spíše nás informují o rozsahu a rozšíření rebelie, o zrušení a ztrátách na obou stranách. Na nápisech a papýrech jsou dochovány momentky, které podávají svědectví o utrpení lidí v Egyptě, o lokálních protiopatřeních, o obavách a nadějích řeckých pisatelů dopisů, a konečně také o opětovné výstavbě po tomto, jak to nazývají dokumenty, „židovském běsnění“. Také v této válce byly v každém regionu statisíce mrtvých a vzpomínky na rozsáhlý konflikt přetrvaly v paměti ještě dlouho poté. Vzájemná vyhánění byla na denním pořádku, díky náhodě tradování textů zůstala například dochována zpráva o útěku historika Appiána, který u Pelúsia jen těsně unikl povstalcům. Mesianistická očekávání konce věku znovu zradikalizovala vedení války, jejíž krutost prameny stále znovu vykrešlují; z Egypta jsou dochovány dopisy matky jednoho řeckého bojovníka, v nichž prosí bohy o záchranu svého syna. Když se Traianus v roce 116 po Kr. po prvních úspěších svého tažení proti Parthům stáhl do zimního tábora u Antiochie, rozšířilo se povstání až do Mezopotámie; Židé a nežidé zde pospolu bojovali proti společnému nepříteli Římu. Vážnosti hrozby, která z povstání vyplývala pro říši, odpovídala reakce Říma. Traianus poslal do povstaleckých oblastí osvědčené vojevůdce, kteří vedli skutečné vyhlazovací války; byli to Marcus Turbo, poslaný do Egypta, a Lusius Quietus, mnohokrát zmíněný v rabínských textech, do Mezopotámie a pak do Judeje, která se snad války rovněž účastnila. Důsledky pro Židy byly dalekosáhlé. Židovské komunity v Kyrénaice a v Egyptě byly do značné míry vyhlazeny, neboť o nich nadále nejsou zprávy, a na Kypru bylo údajně na základě zkušeností s povstáním přijato opatření zakazující Židům, dokonce i jako trosčnickům na moři, navždy a pod trestem smrti vstup na ostrov. Povstání nepochybně mělo rozhodující podíl na konečném neúspěchu Traianova tažení proti Parthům, neboť Traianův nástupce, Hadrianus, se dobytých oblastí znovu zřekl. Babylónští Židé tak mohli navždy žít mimo imperium Romanum.

**Kruté  
vedení války**

**Ztroskotání  
Traianova  
tažení proti  
Parthům**

Plameny povstání v diaspoře ještě ani neuhaslly, a propuklo další, katastrofální židovské povstání; bylo to poslední povstání pod římskou

vládou. Jsme o něm znovu o něco lépe informováni, protože kromě židovských, křesťanských a řecko-římských literárních pramenů existuje další materiál jako mince, nápisy a především papyry. Centrem povstání byla tentokrát znovu Palestina, přestože podle novějších poznatků do něho byla vtažena periferie v Galilei, Sýrii a Arábii. K dlouhodobějším příčinám války zajisté patřilo upevnění front v důsledku tvrdé římské politiky během a po povstání diaspory, která mezi palestinskými Židy nevyhnutelně vyvolala mesianistická hnutí a ochotu sáhnout k násilí. Před očima jasněji vystupují i konkrétní pohnutky, přestože prameny si zde protirečí a často hovoří jen všeobecně o odmítání římské vlády. Konkrétně jsou uváděny následující: zaprvé plán císaře Hadriana přeměnit Jeruzalém v římskou kolonii jménem *Aelia Capitolina*. Tím by se z Jahvova města stalo město Iovovo; zadruhé císařský zákaz obřizky, který by zneplatnil podstatný příkaz Tóry; zatřetí podává jeden rabínský pramen zprávu o souhlasu císaře s obnovením chrámu; toto svolení bylo prý na popud zlovolných Samaritánů odvoláno – a toto odvolání vedlo k tomu, že se Židé odvrátili. První z těchto pohnutek povstání, přeměna Jeruzaléma v římskou kolonii, se zdá plauzibilní; spadá zřejmě do roku 130, dobře ladí s Hadrianovou politikou a je doložena mincemi. Také nesmí být chápána pouze jako ponížení, ale nesla by s sebou rovněž privilegia. Lze totiž vycházet z toho, že Hadrianus zřejmě nebyl specificky protizidovsky zaměřený, přestože i to si po zkušenostech z povstání diaspory lze představit, nýbrž spíše vyvíjel na Židy zesílený tlak, aby se integrovali; použité prostředky každopádně nejsou jedinečné pro Hadrianovu říšskou politiku, neboť ta vědomě zdůrazňovala spojení císaře s nejvyšším římským bohem Iovem a sázela na náboženství jako na prostředek prosazování politických cílů; žádný císař nezapojil bohy tak výrazně do služby své politiky týkající se Říma jako Hadrianus. Zcela v tomto smyslu však uctívání císaře a jeho boha nemělo být vynucováno násilím, nýbrž mělo být praktikováno dobrovolně a s vděčností za dobrodiní, jejichž je původcem. Proto Hadrianus cestoval po říši a na těchto cestách s sebou vždy něco přinesl: nechal budovat silnice (např. silnici z Jeruzaléma přes Jericho do Gazy) a veřejná zařízení, poskytoval městům finanční podporu, rozdával chléb a hry. Také Palestina profitovala z císařovy pozornosti. V Kaisareii a Tiberiadě postavil například Hadrianeum, Sefpóris se proměnila v Diokaisareiu – všechno známky toho, že zamýšlel z Judeje udělat „normální“ provincii. Tato politika s vypuknutím povstání ztroskotala. Vůdce povstání se podle dokumentů nalezených v roce 1952 jmenoval Šimon ben Kosba, ale známý byl pod jménem Bar Kochba, „syn hvězdy“. Šlo o dalšího „Mesiáše“, jehož příchod byl podle židovského výkladu předpověděn v knize Numeri 24,17. Pod jeho vedením bojovali Židé jako již v první válce za „osvobození“ a „vykoupení“, za obnovu chrámu, jehož symboly reprezentují dochované mince povstalců. A i sami povstalci a jejich vůdce se puntičkářsky drželi předpisů Tóry, jak jasně ukazují dokumenty

**Bar  
Kochbovo  
povstání**

**Šimon  
ben Kosba**

nalezené v Judské poušti. Nelze nicméně říci, zda se povstanci skutečně zmocnili Jeruzaléma. Naproti tomu jak významná byla tato válka v očích Římanů, ukazuje obrovská vojenská síla s nápisně doloženými šesti úplnými legiemi jakož i částmi dalších čtyř nebo pěti legií a rovněž zapojení nejlepších vojevůdců říše; z nich prameny zvláště vyzdvihovaly z Británie odvolaného Iulia Severa. A přesto byla válka vzhledem k taktice Židů a tentokrát systematické přípravě nanejvýš obtížná, vleklá a i pro Římany znamenala neobyčejně velké ztráty – takové, že se Hadrianus navzdory vítězství zřekl triumfálního průvodu; obdržel však zřejmě v roce 136 titul *imperator II* a poctu 10 metrů vysokého triumfálního oblouku v Tel Šalemu, 12 kilometrů jižně od Skythopole. Bar Kochbu Římané nedokázali zajmout živého, padl při římském obléhání pevnosti Bejtar. Prameny znovu informují o mnoha obětech; údajně zahynulo 580 000 Židů, nesčetní další měli být zotročeni, bylo zničeno 50 měst a 985 vesnic. Římané vedli bezpříkladnou vyhlazovací válku.

**Důsledky války**

Důsledky války byly pro Židy zničující a ještě dalekosáhlejší než v případě obou předchozích povstání. Bar Kochbovo povstání si vynutilo novou změnu v samotném židovství. Jeho centrum se od nynějška přesunulo do Galileje, kde především za rabína Jehudy ha-Nasiho („Patriarcha“) po roce 200 po Kr. nastala doba rozkvětu rabínského židovství, v níž vznikla Mišna a Tosefta, velké židovské kodifikace práva a učebnice. Do Jeruzaléma na každý pád už Židé nesměli pod hrozbou trestu smrti vstoupit. Byl naopak znovu vybudován jako *Aelia Capitolina*, přičemž kapitolský Iuppiter získal chrám západně od staré stavby chrámu židovského. Dále tam nechyběla typická římská zařízení jako lázně, divadla a kapitol. Jméno provincie bylo nyní změněno, aby už ničím nepřipomínalo Židy; provincie se nadále jmenovala Syria Palaestina. Rabínská literatura pozdějších staletí – čím pozdější, tím důrazněji – traduje kromě zákazu vstupu do Jeruzaléma řadu dalších Hadrianových protižidovských opatření, která měla židovské náboženství kompletně odstranit, jež však badání ukázalo jako mýtus. Patří k nim údajný zákaz obřízky, zákaz svěcení šabatu, zákaz slavnostního vyhlášení kalendáře, vyučování Tóry, ordinace rabínů jejich učiteli a mnoho dalšího. Povstání těchto rozměrů proti římské vládě se již nikdy neopakovalo, odhlédneme-li od zřejmě menšího vzbouření za Antonina Pia, který Židům povolil obřízku jejich synů, ale zakázal další získávání proselytů. Za římskou vládou takto nastavených podmínek se Židé zařídili nejlépe, jak mohli. Po následujících přibližně 200 let až do christianizace říše se Židé v diaspoře a v Palestině ubírali zcela odlišnými cestami; dozvídáme se o tom zejména díky vykopávkám synagóg v mnoha městech říše, jejichž počet od 3. století roste a vybavení je stále bohatší, a díky objevům nálezů, které zachycují momentky ve vztahu Židů a nežidů. Pozdější rabínskou literaturu lze naproti tomu pro historické výpovědi využít jen obtížně. Tento stav pramenů zužuje prostor pro rekonstrukci historických událostí.

**Syria Palaestina**



## Římský pohled na Židy

Povstání Židů v rané fázi principátu, rostoucí diasporní obec v Římě jakož i vzestup křesťanství na jedné straně vystupňovaly zájem římského čtenářského publika o Židy, na straně druhé také jejich odmítání. Počáteční zvědavost na klimaticky a topograficky osobitou zemi i její lid s jeho zvláštním náboženstvím ustoupila nejprve posměchu a pošklebkům, později otevřenému nepřátelství, pohrdání a kritice. Židovství bylo z římského pohledu *superstitio*, pověra, jejíž podstatné elementy jako svěcení šabatu nebo zákaz požívání vepřového masa zřejmě byly známy, ale byly ještě doplňovány o některé nesprávně popisované židovské rity a zvyklosti. Často stačily narážky jako „obřezaný šabat“ nebo „Héródův den“, kterým každý čtenář hned rozuměl a které si uměl spojit s pravidly Židů. Židé jako početně významná menšina v Římě měli špatnou pověst, stejně jako také jiní cizinci vesměs z východu impéria. Počet, vnitřní semknutost, věrnost zákonu a povstalecká nátura cizích skupin určovaly intenzitu římské xenofobie, jíž byli zvláštní měrou postiženi právě Židé. Xenofobie básníků Martiala a Iuvenala se zaměřuje přednostně na Židy, jejichž obraz ještě dále zhoršovalo jejich nízké sociální postavení. Židovští žebráci, kteří se ve velkém počtu potloukali u římských bran (zejména je tu třeba zmínit jižní bránu Porta Capena) a obtěžovali kolemjdoucí tak patřili k příslovečnému repertoáru stejně tak jako „oslavovatelé šabatu“, kteří se svým příslušenstvím, koši vyloženými senem, zaplavovali ulice hlavního města a které každý mohl hned rozpoznat jako Židy. Občas se v to mísily obavy, že by, jak to formuloval Seneca, mohl dávat „poražený národ své zákony vítězům“. Tím se vyjadřoval strach z povstání, odcizení, proselytismu, ale také z atraktivity židovských svátků a zvyků především pro vysoce postavené Římanky. Nejmarkantněji a současně nejnepřátelštěji se k Židům vyjadřuje velký historik Říma, Tacitus, a to v exkurzu v rámci svého líčení židovské války; měl o zatvřelém nepříteli Říma „informovat“. V něm načrtává následující obraz: Židé, národ nejjistitelného, pochybného původu, byli v době faraona Bokchorida vykázáni z Egypta jako lid nenáviděný bohy a pod svým vůdcem Mojžíšem si vytvořili zákony, jimiž se chtěli zcela odlišit od všech ostatních národů. Později se k tomu kvůli zavrženíhodnosti židovského lidu přidaly další instituce, které byly ještě horší. Ty vyvrcholily v „záštiplné nenávisti ke všem ostatním lidem“, která se projevovala v jedné každé specificky židovské zvyklosti. Tato invektiva je u Tacita výjimečná, svou zlovolností se zjevně liší od exkurzů o jiných cizích národech jako Germánech, obyvatelích Británie nebo Dácích. Lze to historicky vysvětlit. Židé, přestože na rozdíl třeba od právě zmíněných neklidných Germánů již byli dlouhou dobu součástí římské říše, sverepě odmítali jakoukoli integraci a lpěli na své vlastní identitě. Pro antisemity všech dob se stal Tacitus korunním svědkem. Jeho textu lze porozumět, pouze zohlední-li se doba jeho vzniku: kolem roku 110 po Kr. se

Římské nepřátelství k cizincům

Tacitus – invektiva proti Židům

bezprostředně schylovalo k povstání diaspory. Vztahy mezi Židy a Římany byly značně narušené. Tacitovo dílo je také vyvrcholením „pohanského“ nepřátelství vůči Židům, o málo později na sebe „pohanskou“ pozornost strhlo křesťanství. To znamenalo, že židovství bylo nyní využíváno jako korunní svědek proti křesťanům; a tato nová funkce vedla k úsilí získávat dodatečné, pokud možno autentické informace. Nový protivník přirozeně Židům povstal v křesťanství, ale tato křesťansko-židovská diskuse byla navzdory vší své ostrosti vedena na mnohem vyšší úrovni, která byla ovlivněna vzájemnou znalostí.

## SEZNAM LITERATURY

## Úvod

- Gschnitzer, Fritz: Griechische Sozialgeschichte. Von der mykenischen bis zum Ausgang der klassischen Zeit, Wiesbaden 1981.
- Hildebrandt, Berit: Damos und Basileus, Überlegungen zu den Sozialstrukturen in den Dunklen Jahrhunderten, München 2007.
- Huß, Werner: Geschichte der Karthager, München 1985.
- Lehmann, Gustav Adolf: Umbrüche und Zäsuren im östlichen Mittelmeerraum und Vorderasien zur Zeit der „Seevölker“-Invasionen um und nach 1200 v. Chr. Neue Quellenfunde und Befunde, in: Historische Zeitschrift 262 (1996) 1–38.
- Povalahev, Nikolai: Die Griechen am Nordpontos. Die nordpontische Kolonisation im Kontext der Großen Griechischen Kolonisationsbewegung vom 8. bis 6. Jahrhundert v. Chr., München 2008.
- Rolle, Renate/Schmidt, Karin (ed.): Archäologische Studien in Kontaktzonen der antiken Welt, Göttingen 1998.
- Schulz, Raimund: Die Antike und das Meer, Darmstadt 2005.
- Sonnabend, Holger: Die Grenzen der Welt. Geographische Vorstellungen der Antike, Darmstadt 2007.
- West, Martin L.: The East Face of Helicon. West Antic Elements in Greek Poetry and Myth, Oxford 1997.

## Vzestup a pád novoasýrské říše

- Borger, Rykle: Beiträge zum Inschriftenwerk Assurbanipals, Die Prismenklassen A, B, C = K, D, E, F, G, H, J und T sowie andere Inschriften. Mit einem Beitrag von Andreas Fuchs, Wiesbaden 1994.
- Burkert, Walter: Die orientalisierende Epoche in der griechischen Religion und Literatur, Heidelberg 1984.
- Cancik-Kirschbaum, Eva: Die Assyrer, Geschichte – Gesellschaft – Kultur, München 2003.
- Edzard, Dietz Otto: Geschichte Mesopotamiens. Von den Sumerern bis zu Alexander dem Großen, München 2004.
- Finkelstein, Israel/Silberman, Neil A.: Keine Posaunen vor Jericho. Die archäologische Wahrheit über die Bibel, München 2004.
- Frahm, Eckart: Nabú-zuqup-kēnu, das Gilgameš-Epos und der Tod Sargons II., in: Journal of Cuneiform Studies 51 (1999) 73–90.
- Fuchs, Andreas: Die Inschriften Sargons II. aus Khorsabad, Göttingen 1994.
- Fuchs, Andreas: War das Neuassyrische Reich ein Militärstaat?, in: Krieg – Gesellschaft – Institutionen. Beiträge zu einer vergleichenden Kriegsgeschichte, ed. Burkhard Meißner, Oliver Schmitt a Michael Sommer, Berlin 2005, str. 35–60.

- Fuchs, Andreas: Der Turtān Šamši-ilu und die große Zeit der assyrischen Großen (830–746), in: *Welt des Orients* 38 (2008) 61–145.
- Fuchs, Andreas: Über den Wert von Befestigungsanlagen, in: *Zeitschrift für Assyriologie* 98 (2008) 45–99.
- Grayson, Albert Kirk: *Assyrian and Babylonian Chronicles*, Locust Valley 1975 (dotisk Winona Lake 2000).
- Grayson, Albert Kirk: *Assyrian Rulers of the Early First Millennium B.C.*, sv. 1 (1114–859 B.C.), Toronto 1991.
- Grayson, Albert Kirk: *Assyrian Rulers of the Early First Millennium B.C.*, sv. 2 (858–745 B.C.), Toronto 1996.
- Halpern, Baruch: *David's Secret Demons. Messiah, Murderer, Traitor, King*, Grand Rapids/Cambridge 2001.
- Kaiser, Otto (ed.): *Texte aus der Umwelt des Alten Testaments (TUAT)*, Gütersloh 1982–2001.
- Mayer, Walter: *Politik und Kriegskunst der Assyrer*, Münster 1995.
- Mayer, Walter: Sargons Feldzug gegen Urartu – 714 v. Chr. (text a překlád), in: *Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft* 115 (1983) 65–132.
- Na'aman, Nadav: Chronology and History in the Late Assyrian Empire (631–619 BCE), in: idem, *Ancient Israel and Its Neighbours, Interaction and Counteraction, Collected Essays*, sv. 1, Winona Lake 2005, str. 305–328 (resp. in: *Zeitschrift für Assyriologie* 81, 1991, 243–267).
- Veenhof, Klaus R.: *Geschichte des Alten Orients bis zur Zeit Alexanders des Großen*, Göttingen 2001.
- West, Martin L.: The Date of the Iliad, in: *Museum Helveticum* 52 (1995) 203–219.

## Říše íránské

- Allen, Lindsay: *The Persian Empire*, London 2005.
- Briant, Pierre: *Alexandre le Grand*, Paris 2005<sup>7</sup>.
- Briant, Pierre: *Histoire de l'Empire perse de Cyrus à Alexandre*, Paris 1996.
- Brosius, Maria: *The Persians*, London 2007.
- Curtis, John/Tallis, Nigel (ed.): *Forgotten Empire. The World of Ancient Persia*, London 2005.
- Curtis, Vesta S./Stewart, Sarah (ed.): *The Age of the Parthians*, London 2007.
- Daryaei, Touraj: *Sasanian Persia. The Rise and Fall of an Empire*, London 2009.
- Dodgeon, Michael H./Lieu, Samuel N. C.: *The Roman Eastern Frontier and the Persian Wars, A.D. 226–363*, London 1991.
- Emmerick, Ronald E./Macuch, Maria (ed.): *The Literature of Pre-Islamic Iran*, London 2009.
- Frevort, Ute: *Eurovisionen. Ansichten guter Europäer im 19. und 20. Jahrhundert*, Frankfurt 2003.
- Greatrex, Geoffrey/Lieu, Samuel N. C.: *The Roman Eastern Frontier and the Persian Wars, A.D. 363–630*, London 2002.
- Gyselen, Rika: *La géographie administrative de l'Empire sassanide*, Paris 1989.
- Hausler, Stefan: Die ewigen Nomaden? Bemerkungen zu Herkunft, Militär, Staatsaufbau und nomadischen Traditionen der Arsakiden, in: *Krieg, Gesellschaft, Institutionen*, ed. Burkhard Meißner aj., Berlin 2005, str. 163–208.
- Howard-Johnston, James: *East Rome, Sasanian Persia and the End of Antiquity. Historiographical and Historical Studies (Collected Studies)*, Aldershot 2006.
- Huyse, Philip: *La Perse antique*, Paris 2005.

- Kuhrt, Amelie: *The Persian Empire. A Corpus of Sources from the Achaemenid Period*, 2 sv., London 2007.
- Lerouge, Charlotte: *L'image des Parthes dans le monde gréco-romain*, Stuttgart 2007.
- Miller, Margaret C.: *Athens and Persia in the Fifth Century BC. A Study in Cultural Receptivity*, Cambridge 1997.
- Pourshariati, Parvaneh: *Decline and Fall of the Sasanian Empire*, London 2008.
- Rubin, Zeev: *The Sasanid Monarchy*, in: *The Cambridge Ancient History*, sv. 14, Cambridge 2000, ed. Averil Cameron aj., str. 638–661.
- Sancisi-Weerdenburg, Helen aj. (ed.): *Achaemenid History*, 14 sv., Leiden 1987–2008.
- Shervin-White, Susan/Kuhrt, Amelie: *From Samarkhand to Sardis*, London 1993.
- Verstandig, André: *Histoire de l'Empire parthe*, Brusel 2001.
- Wiesehöfer, Josef: *Das antike Persien*, Zürich/München 2005<sup>3</sup> (angl. London/New York 2004<sup>3</sup>).
- Wiesehöfer, Josef (ed.): *Das Parthenreich und seine Zeugnisse – The Arsacid Empire. Sources and Documentation*, Stuttgart 1998.
- Wiesehöfer, Josef: *The Late Sasanian Near East*, in: Chase Robinson (ed.): *The New Cambridge History of Islam*, sv. 1, Cambridge 2009.
- Wiesehöfer, Josef/Huyse, Philip (ed.): *Eran und Aneran. Studien zu den Beziehungen zwischen dem Sasanidenreich und der Mittelmeerwelt*, Stuttgart 2006.

## Starověký Izrael

- Berlejung, Angelika: *Geschichte und Religionsgeschichte des antiken Israel*, in: *Grundinformation Altes Testament. Eine Einführung in Religion, Geschichte und Literatur des Alten Testaments*, ed. Jan Christian Gertz, Göttingen 2009<sup>3</sup>, str. 59–192.
- Donner, Herbert: *Geschichte des Volkes Israel und seiner Nachbarn in Grundzügen*, Göttingen 2007–2008.
- Finkelstein, Israel/Silberman, Neil A.: *David und Salomo. Archäologen entschlüsseln einen Mythos*, München 2006.
- Finkelstein, Israel/Silberman, Neil A.: *Keine Posaunen vor Jericho. Die archäologische Wahrheit über die Bibel*, München 2007<sup>4</sup>.
- Knauf, Ernst Axel: *Die Umwelt des Alten Testaments*, Stuttgart 1994.
- Kratz, Reinhard G.: *Das Judentum im Zeitalter des Zweiten Tempels*, Tübingen 2004.
- Kratz, Reinhard G.: *Die Komposition der erzählenden Bücher des Alten Testaments*, Göttingen 2000.
- Maier, Johann: *Zwischen den Testamenten. Geschichte und Religion des zweiten Tempels*, Würzburg 1990.

## Svět řeckých států do konce perských válek

- Baltrusch, Ernst: *Sparta. Geschichte, Gesellschaft, Kultur*, München 2007<sup>2</sup>.
- Burkert, Walter: *Die Griechen und der Orient. Von Homer bis zu den Magiern*, München 2003.
- Dreher, Martin: *Das antike Sizilien*, München 2008.
- Finley, Moses: *Die Welt des Odysseus*, München 1979.
- Fränkel, Hermann: *Dichtung und Philosophie des frühen Griechentums*, München 2006.
- Hölkeskamp, Karl-Joachim: *Schiedsrichter, Gesetzgeber und Gesetzgebung im archaischen Griechenland*, Stuttgart 1999.
- Stein-Hölkeskamp, Elke: *Adelskultur und Polisgesellschaft. Studien zum griechischen Adel in archaischer und klassischer Zeit*, Stuttgart 1989.

Walter, Uwe: An der Polis teilhaben. Bürgerstaat und Zugehörigkeit im Archaischen Griechenland, Stuttgart 1993.

## Umění attické komedie a tragédie

- Boyle, Anthony: An Introduction to Roman Tragedy, London/New York 2006.  
 Easterling, Patricia Elizabeth (ed.): The Cambridge Companion to Greek Tragedy, Cambridge 1997.  
 Flashar, Hellmut: Inszenierung der Antike. Das griechische Drama auf der Bühne der Neuzeit 1585–1990, München 1991.  
 Flashar, Hellmut: Sophokles. Dichter im demokratischen Athen, München 2000.  
 Hose, Martin: Euripides. Der Dichter der Leidenschaften, München 2008.  
 Meier, Christian: Die politische Kunst der griechischen Tragödie, München 1988.  
 Möllendorff, Peter von: Aristophanes, Hildesheim 2002.  
 Seeck, Gustav Adolf (ed.): Das griechische Drama, Darmstadt 1979.  
 Seeck, Gustav Adolf: Die griechische Tragödie, Stuttgart 2000.  
 Zimmermann, Bernhard: Die griechische Komödie, Düsseldorf/Zürich 1998.

## Dovršení vývoje řeckého klasického umění

- Beck, Herbert/Bol, Peter C./Bückling, Maraike: Polyklet. Der Bildhauer der griechischen Klassik. Ausstellung im Liebieghaus – Museum alter Plastik Frankfurt am Main, Mainz 1990.  
 Boardman, John: Griechische Plastik. Die klassische Zeit, Mainz 1996<sup>4</sup>.  
 Boardman, John: Griechische Plastik. Die spätclassische Zeit und die Plastik in Kolonien und Sammlungen, Mainz 1998.  
 Borbein, Adolf H.: Die bildende Kunst Athens im 5. und 4. Jahrhundert v. Chr., in: Die athenische Demokratie im 4. Jahrhundert v. Chr., ed. Walter Eder, Stuttgart 1995.  
 Brinkmann, Vinzenz/Wünsche, Raimund: Bunte Götter. Die Farbigekeit antiker Skulptur, Ausstellung der Staatlichen Antikensammlung und Glyptothek München, München 2004<sup>2</sup>.  
 Die griechische Klassik. Idee oder Wirklichkeit, ed. Antikensammlung Berlin – Staatl. Museen Preußischer Kulturbesitz, Berlin 2002.  
 Gruben, Gottfried: Griechische Tempel und Heiligtümer, München 2001<sup>5</sup>.  
 Schuller, Wolfgang/Hoepfner, Wolfram/Schwandner, Ernst Ludwig: Demokratie und Architektur. Der hippodamische Städtebau und die Entstehung der Demokratie, München 1989.  
 Vollkommer, Rainer (ed.): Künstlerlexikon der Antike, München/Leipzig 2004.

## Krise peloponéské války

- Bleckmann, Bruno: Der Peloponnesische Krieg, München 2007.  
 Burckhardt, Leonhard: Militärgeschichte der Antike, München 2008.  
 Eder, Walter (ed.): Die athenische Demokratie im vierten Jahrhundert v. Chr. Vollendung oder Verfall einer Verfassungsform?, Stuttgart 1995.  
 Hansen, Mogen Hermann: Die athenische Demokratie im Zeitalter des Demosthenes. Struktur, Prinzipien und Selbstverständnis, Berlin 1995.  
 Jehne, Martin: Koine Eirene. Untersuchungen zu den Befriedigungs- und Stabilisierungsbemühungen in der griechischen Poliswelt des 4. Jahrhunderts v. Chr., Stuttgart 1994.

- Lehmann, Gustav Adolf: Oligarchische Herrschaft im klassischen Athen. Zu den Krisen und Katastrophen der attischen Demokratie im 5. und 4. Jh. v. Chr., Köln/Opladen 1997.
- Lehmann, Gustav Adolf: Perikles. Staatsmann und Strategie im klassischen Athen, München 2008.
- Meier, Christian: Athen. Ein Neubeginn der Weltgeschichte, Berlin 1993.
- Pomeroy, Sara: Frauenleben im klassischen Altertum, Stuttgart 1985.
- Schulz, Raimund: Athen und Sparta, Darmstadt 2008.
- Smarczyk, Berhard: Timoleon und die Neugründung von Syrakus, Göttingen 2003.

## Středomoří a Přední Asie

- Dreyer, Boris: Die römische Nobilitätsherrschaft und Antiochos III. (205–188 v. Chr.), Hennef 2007.
- Ehling, Kay: Untersuchungen zur Geschichte der späten Seleukiden (164–63 v. Chr.), Stuttgart 2008.
- Engels, Johannes: Philipp II. und Alexander der Große, Darmstadt 2006.
- Gehrke, Hans-Joachim: Geschichte des Hellenismus, München 2003<sup>3</sup>.
- Habicht, Christian: Athen. Die Geschichte der Stadt in hellenistischer Zeit, München 1995.
- Hölbl, Günther: Geschichte des Ptolemäerreiches. Politik, Ideologie und religiöse Kultur von Alexander dem Großen bis zur römischen Eroberung, Darmstadt 1994.
- Koehn, Clemens: Krieg – Diplomatie – Ideologie. Zur Außenpolitik hellenistischer Mittelstaaten, Stuttgart 2007.
- Kuhrt, Amelie/Sherwin-White, Susan (ed.): From Samarkand to Sardis. A New Approach to the Seleucid Empire, London 1993.
- Lehmann, Gustav Adolf: Ansätze zu einer Theorie des griechischen Bundesstaates bei Aristoteles und Polybios, Göttingen 2001.
- Lehmann, Gustav Adolf: Demosthenes von Athen. Ein Leben für die Freiheit, München 2004.
- Meißner, Bruno: Hellenismus, Darmstadt 2007.
- Mittag, Peter: Antiochos IV. Epiphanes. Eine politische Biographie, Darmstadt 2007.
- Pohlenz, Max: Die Stoa. Geschichte einer geistigen Bewegung, Göttingen 1990.
- Sommer, Michael: Babylonien im Seleukidenreich. Indirekte Herrschaft und indigene Bevölkerung, *Klio* 82 (2000) 73–90.
- Weber, Gregor: Dichtung und höfische Gesellschaft. Die Rezeption von Zeitgeschichte am Hof der ersten drei Ptolemäer, Stuttgart 1993.
- Wiemer, Hans-Ulrich: Alexander der Große, München 2005.
- Wörle, Michael/Zanker, Paul (ed.): Stadtbild und Bürgerbild im Hellenismus, München 1995.

## Říše ptolemaiovská

- Bingen, Jean: Hellenistic Egypt. Monarchy, Society, Economy, Culture, ed. Roger S. Bagnall, Edinburgh 2007.
- Beck, Herbert/Bol, Peter C./Bückling, Maraike (ed.): Ägypten – Griechenland – Rom. Abwehr und Berührung, Tübingen 2005.
- Bol, Peter C. aj.: Fremdheit – Eigenheit. Ägypten, Griechenland und Rom. Austausch und Verständnis, Stuttgart 2004.
- Cleopatra's Egypt: Age of the Ptolemies, Brooklyn Museum, Mainz 1988.
- Fraser, Peter M.: Ptolemaic Alexandria, 3 sv., Oxford 1972.

- Funck, Bernd (ed.): Hellenismus. Beiträge zur Erforschung von Akkulturation und politischer Ordnung in den Staaten des hellenistischen Zeitalters, Akten des Internationalen Hellenismus-Kolloquiums 9.–14. März 1994 in Berlin, Tübingen 1996.
- Grimm, Günter: Alexandria. Die erste Königsstadt der hellenistischen Welt, Bilder aus der Nilmetropole von Alexander dem Großen bis Kleopatra VII., Mainz 1998.
- Hölbl, Günther: Geschichte des Ptolemäerreiches. Politik, Ideologie und religiöse Kultur von Alexander dem Großen bis zur römischen Eroberung, Darmstadt 1994.
- Huss, Werner: Ägypten in hellenistischer Zeit, 332–330 v. Chr., München 2001.
- Legras, Bernard: L'Égypte gréco-romaine, Paris 2004.
- Manning, Joseph G.: Land and Power in Ptolemaic Egypt. The Structure of Land Tenure, Cambridge 2003.
- Pfeiffer, Stefan: Das Dekret von Kanopos (238 v. Chr.). Kommentar und historische Auswertung eines dreisprachigen Synodaldekretes der ägyptischen Priester zu Ehren Ptolomeios' III. und seiner Familie, München (aj.) 2004.
- Thompson, Dorothy J.: Memphis under the Ptolemies, Princeton 1988.
- Vittmann, Günter: Ägypten und die Fremden im ersten vorchristlichen Jahrtausend, Mainz 2003.
- Weber, Gregor: Dichtung und höfische Gesellschaft. Die Rezeption von Zeitgeschichte am Hof der ersten drei Ptolemäer, Stuttgart 1993.

## Přírodověda a technika

- Eckart, Wolfgang: Geschichte der Medizin, Berlin (aj.) 2000.
- Giebel, Marion: Reisen in der Antike, Darmstadt 1999.
- Hübner, Wolfgang: Geschichte der Mathematik und der Naturwissenschaften in der Antike, sv. 2: Geographie und verwandte Wissenschaften, Stuttgart 2000.
- Irby-Massie, Georgia: Greek Science of the Hellenistic Era. A Sourcebook, London (aj.) 2002.
- Krug, Antje: Heilkunst und Heilkult. Medizin in der Antike, München 1993.
- Landels, John Gray: Engineering in the Ancient World, London 1978.
- Lloyd, Geoffrey E. R.: Greek Science after Aristotle, New York/London 1973.
- Pichot, André: Die Geburt der Wissenschaft. Von den Babyloniern zu den frühen Griechen, Frankfurt am Main (aj.) 1995.
- Rihll, Tracey E.: Greek Science, Oxford 1999.
- Schneider, Helmuth: Einführung in die antike Technikgeschichte, Darmstadt 1992.
- Sonnabend, Holger: Wie Augustus die Feuerwehr erfand. Große Errungenschaften der Antike, Düsseldorf/Zürich 2002.
- Sonnabend, Holger: Die Grenzen der Welt. Geographische Vorstellungen der Antike, Darmstadt 2007.
- Waldherr, Gerhard: Erdbeben. Das außergewöhnliche Normale, Stuttgart 1997.
- Wright, Rosemary: Cosmology in Antiquity, London/New York 1995.
- Wöhrle, Georg (ed.): Geschichte der Mathematik und der Naturwissenschaften in der Antike, sv. 1: Biologie, Stuttgart 1999.

## Imperium Romanum

- Beck, Hans: Karriere und Hierarchie. Die römische Aristokratie und die Anfänge des *cursus honorum* in der mittleren Republik, Berlin 2005.
- Bleicken, Jochen: Geschichte der Römischen Republik, München 1999<sup>5</sup>.



- Bleicken, Jochen: Prinzipat und Dominat. Gedanken zur Periodisierung der römischen Kaiserzeit, Wiesbaden 1978.
- Bleckmann, Bruno: Die römische Nobilität im Ersten Punischen Krieg. Untersuchungen zur aristokratischen Konkurrenz in der Republik, Berlin 2002.
- Christ, Karl: Geschichte der römischen Kaiserzeit von Augustus bis Konstantin, München 1988.
- Christ, Karl: Krise und Untergang der Römischen Republik (133–42 v. Chr.), Berlin 2003.
- Gelzer, Matthias: Caesar. Der Politiker und Staatsmann, Stuttgart 1921 (dotisk Wiesbaden 1983).
- Gelzer, Matthias: Die Nobilität der römischen Republik, Berlin 1912.
- Gelzer, Matthias: Pompeius. Lebensbild eines Römers, Stuttgart 1949 (dotisk Wiesbaden 1984).
- Gruen, Erich S.: The Hellenistic World and the Coming of Rome, 2 sv., Berkeley/Los Angeles 1984.
- Heftner, Herbert: Der Aufstieg Roms. Vom Pyrrhoskrieg bis zum Fall von Karthago (280–146 v. Chr.), Regensburg 1997.
- Hölkeskamp, Karl-Joachim: Senatus Populusque Romanus. Die politische Kultur der Republik. Dimensionen und Deutungen, Stuttgart 2004.
- Jehne, Martin: Caesar, München 2004<sup>3</sup>.
- Jehne, Martin: Die Römische Republik. Von der Gründung bis Caesar, München 2006.
- Kienast, Dietmar: Augustus. Prinzeps und Monarch, Darmstadt 1982.
- Millar, Fergus: The Emperor in the Roman World, London/New York 1992<sup>2</sup>.
- Potter, David S.: The Roman Empire at Bay 180–395, London/New York 2004.
- Syme, Ronald: Die Römische Revolution. Machtkämpfe im antiken Rom, ed. Christoph Selzer a Uwe Walter, Stuttgart 2003.
- Timpe, Dieter: Untersuchungen zur Kontinuität des frühen Prinzipats, Wiesbaden 1962.
- Walter, Uwe: Der Aufstieg Roms, in: Das Altertum. Vom Alten Orient zur Spätantike, ed. Elisabeth Erdmann a Uwe Uffelman, Idstein 2001, str. 129–163.
- Wiemer, Hans-Ulrich: Staatlichkeit und politisches Handeln in der römischen Kaiserzeit – einleitende Bemerkungen, in: Staatlichkeit und politisches Handeln in der römischen Kaiserzeit, ed. Hans-Ulrich Wiemer, Berlin 2006.
- Wolters, Reinhard: Die Schlacht im Teutoburger Wald. Arminius, Varus und das römische Germanien, München 2008.

## Řím a židovské války

- Avery-Peck, Alan J. aj. (ed.): Judaism in Late Antiquity, 5: The Judaism of Qumran. A Systematic Reading of the Dead Sea Scrolls, 2 sv., Leiden (aj.) 2001.
- Baltrusch, Ernst: Die Juden und das Römische Reich. Geschichte einer konfliktreichen Beziehung, Darmstadt 2002.
- Bernett, Monika: Der Kaiserkult in Judäa unter den Herodiern und Römern. Untersuchungen zur politischen und religiösen Geschichte Judäas von 30 v. bis 66 n. Chr., Tübingen 2007.
- Botermann, Helga: Das Judenedikt des Kaisers Claudius. Römischer Staat und Christiani im 1. Jahrhundert, Stuttgart 1996.
- Bringmann, Klaus: Geschichte der Juden im Altertum. Vom babylonischen Exil bis zur arabischen Eroberung, Stuttgart 2005.
- Döpp, Heinz-Martin: Die Deutung der Zerstörung Jerusalems und des zweiten Tempels im Jahre 70 in den ersten drei Jahrhunderten n. Chr., Tübingen 1998.

- Eck, Werner: Rom und Judaea. Fünf Vorträge zur römischen Herrschaft in Palaestina, Tübingen 2007.
- Goodman, Martin: Rome and Jerusalem. The Clash of Ancient Civilizations, London 2007.
- Günther, Linda-Marie (ed.): Herodes und Jerusalem, Stuttgart 2009.
- Hadas-Lebel, Mireille: Jerusalem against Rome, Leuven 2006.
- Hahn, Johannes (ed.): Zerstörungen des Jerusalemer Tempels. Geschehen – Wahrnehmung – Bewältigung, Tübingen 2002.
- Horbury, William/Davies, William David/Sturdy, John (ed.): The Cambridge History of Judaism, sv. 3: The Early Roman Period, Cambridge 1999.
- Levy, Richard S. (ed.): Antisemitism. A Historical Encyclopedia of Prejudice and Persecution, 2 sv., Santa Barbara 2005.
- Millar, Fergus: Rome, the Greek World and the East, sv. 3: The Greek World, the Jews and the East, Chapel Hill 2006.
- Noethlichs, Karl Leo: Das Judentum und der römische Staat. Minderheitenpolitik im antiken Rom, Darmstadt 1996.
- Pucci Ben Zeev, Miriam: Jewish Rights in the Roman World. The Greek and Roman Documents Quoted by Josephus Flavius, Tübingen 1998.
- Rabello, Alfredo M.: The Jews in the Roman Empire. Legal Problems from Herod to Justinian, Ashgate 2000.
- Rajak, Tessa: The Jewish Dialogue with Greece and Rome. Studies in Cultural and Social Interaction, Leiden 2002.
- Schäfer, Peter: Geschichte der Juden in der Antike. Die Juden Palästinas von Alexander dem Großen bis zur arabischen Eroberung, Stuttgart 1983.
- Schäfer, Peter (ed.): The Bar Kokhba War Reconsidered. New Perspectives on the Second Jewish Revolt against Rome, Tübingen 2003.
- Schuol, Monika: Augustus und die Juden. Rechtsstellung und Interessenpolitik der kleinasiatischen Diaspora, Frankfurt am Main 2007.
- Schwartz, Seth: Imperialism and Jewish Society, 200 BCE – 640 CE, Princeton 2001.
- Smallwood, Edith Mary: The Jews under Roman Rule from Pompey to Diocletian. A Study in Political Relations, Leiden 1981 (1976).
- Stemberger, Günter: Das klassische Judentum, Kultur und Geschichte der rabbinischen Zeit (70 n. Chr. bis 1040 n. Chr.), München 1979.
- Wilker, Julia: Für Rom und Jerusalem. Die herodianische Dynastie im 1. Jahrhundert n. Chr., Frankfurt a. M. 2007.

## Náboženství a pozdní antika

- Bleckmann, Bruno: Die Germanen. Von Ariovist bis zu den Wikingern, München 2009.
- Bleckmann, Bruno: Konstantin der Große, Reinbek 2008<sup>5</sup>.
- Brandt, Hartwin: Das Ende der Antike. Geschichte des spätrömischen Reiches, München 2001.
- Demandt, Alexander: Die Spätantike. Römische Geschichte von Diokletian bis Justinian, München 1989.
- Demandt, Alexander/Engemann, Josef: Konstantin der Große, Mainz 2007.
- Frend, William H. C.: The Rise of the Monophysite Movement, Cambridge 1972.
- Guyot, Peter/Klein, Richard: Das frühe Christentum bis zum Ende der Verfolgungen. Eine Dokumentation, Darmstadt 1993/1994.
- Hahn, Johannes: Gewalt und religiöser Konflikt. Studien zu den Auseinandersetzungen zwischen Christen, Heiden und Juden im Osten des römischen Reiches (von Konstantin bis Theodosius II.), Berlin 2004.

- Hanson, Richard P. C.: *The Search for the Christian Doctrine of God. The Arian Controversy 318–381 A.D.*, Edinburgh 1988.
- Heather, Peter: *Goths and Romans 332–489*, Oxford 1991.
- Jansen, Hans: *Mohammed. Eine Biographie*, München 2008.
- Kaegi, Walter E.: *Byzantium and the Early Islamic Conquests*, Cambridge 1992.
- Lane Fox, Robert: *Pagans and Christians*, London 1985.
- Lietzmann, Hans: *Geschichte der Alten Kirche*, Berlin/New York 1975<sup>5</sup>.
- MacMullen, Ramsay: *Christianizing the Roman Empire AD 100–400*, New Haven 1984.
- Markschies, Christoph: *Das antike Christentum. Frömmigkeit, Lebensformen, Institutionen*, München 2006.
- Meier, Mischa: *Justinian. Herrschaft, Reich und Religion*, München 2004.
- Mitchell, Stephen: *A History of the Later Roman Empire, AD 284–641*, London 2007.
- Pohl, Walter: *Die Völkerwanderung, 2., rozšířená ed.*, Stuttgart 2005.
- Theißen, Gerd/Merz, Annette: *Der historische Jesus. Ein Lehrbuch*, Göttingen 2001<sup>3</sup>.

## Dějiny Indie

- Bakker, Hans T.: *The Vakatakas. An Essay in Hindu Iconology*, Groningen 1997.
- Bryant, Edwin F.: *The Quest for Origins of Vedic Culture. The Indo-Aryan Migration Debate*, Oxford 2001.
- Chattopadhyaya, Sudhakar: *The Achaemenids and India, 2., přepracované ed.*, Delhi 1974.
- Falk, Harry: *Aśokan Sites and Artefacts. A Source Book with Bibliography*, Mainz 2006.
- Kulke, Hermann: *Indische Geschichte bis 1750*, München 2005.
- Kulke, Hermann/Rothermund, Dietmar: *Geschichte Indiens*, München 2006<sup>3</sup>.
- Mirashi, Vasudev V.: *The History and Inscriptions of the Satavahanas and the Western Kshatrapas*, Bombay 1981.
- Mukherjee, Bratindra N.: *The Rise and Fall of the Kushana Empire*, Calcutta 1988.
- Narain, Awadh K.: *The Indo-Greeks*, Oxford 1957.
- Rothermund, Dietmar: *Indische Geschichte in Grundzügen*, Darmstadt 1989<sup>2</sup>.
- Schneider, Ulrich: *Die großen Felsen-Edikte Aśokas. Kritische Ausgabe, Übersetzung und Analyse der Texte*, Wiesbaden 1978.
- Stein, Burton: *A History of India*, Oxford 1998.

## Čína do konce období Chan

- De Crespigny, Rafe: *Northern Frontier. The Policies and Strategy of the Later Han Empire*, Canberra 1984.
- Falkenhausen, Lothar von: *Ahnenkult und Grabkult im Staat Qin. Der religiöse Hintergrund der Terrakotta-Armee*, in: *Jenseits der Großen Mauer. Der Erste Kaiser von China und seine Terrakotta-Armee*, ed. Adele Schlombs a Lothar Ledderose, Gütersloh/München 1990, str. 35–48.
- Falkenhausen, Lothar von: *Chinese Society in the Age of Confucius (1000–250 BC). The Archaeological Evidence*, Los Angeles 2006.
- Goepper, Roger (ed.): *Das Alte China. Menschen und Götter im Reich der Mitte, 5000 v. Chr. – 220 n. Chr.*, München 1996.
- Hsu, Cho-yun: *Ancient China in Tradition. An Analysis of Social Mobility, 722–222 B.C.*, Stanford 1963.
- Hsu, Cho-yun: *Han Agriculture. The Formation of Early Chinese Agrarian Economy (206 B.C. – A.D. 220)*, ed. Jack L. Dull, Seattle/London 1980.

- Hsu, Cho-yun: The Spring and Autumn Period, in: *The Cambridge History of Ancient China*, ed. Michael Loewe a Edward Shaughnessy, Cambridge 1999, str. 545–586.
- Hsu, Cho-yun/Linduff, Katheryn M.: *Western Chou Civilization*, New Haven 1988.
- Hulsewé, Anthony F. P.: *Remnants of Ch'in Law*, Leiden 1985.
- Kolb, Raimund: *Die Infanterie im alten China. Ein Beitrag zur Militärgeschichte der Vor-Zhan-Guo-Zeit*, Mainz 1991.
- Kuhn, Dieter: *Status und Ritus. Das China der Aristokraten von den Anfängen bis zum 10. Jahrhundert nach Christus*, Heidelberg 1991.
- Lau, Ulrich: Die Rekonstruktion des Strafprozesses und die Prinzipien der Strafzumessung zu Beginn der Han-Zeit im Lichte des Zouyanshu, in: *Und folge nun dem, was mein Herz begehrt. Festschrift für Ulrich Unger zum 70. Geburtstag*, ed. Reinhard Emmerich a Hans Stumpfheldt, Hamburg 2002, str. 343–395.
- Lewis, Mark E.: The City-State in Spring-and-Autumn China, in: *A Comparative Study of Thirty City-State Cultures*, ed. Mogens H. Hansen, Kopenhagen 2000, str. 359–373.
- Lewis, Mark E.: *The Early Empires. Qin and Han*, Cambridge, Mass./London 2007.
- Lewis, Mark E.: The Han Abolition of Universal Military Service, in: *Warfare in Chinese History*, ed. Hans van de Ven, Leiden 2000, str. 33–76.
- Lewis, Mark E.: *Warring States. Political History*, in: *The Cambridge History of Ancient China*, ed. Michael Loewe a Edward Shaughnessy, Cambridge 1999, str. 587–650.
- Li, Feng: „Feudalism“ and Western Zhou China: A Criticism, in: *Harvard Journal of Asiatic Studies* 63 (2003) 115–144.
- Li, Xueqin: *Eastern Zhou and Qin Civilizations*, přel. K. C. Chang, New Haven/London 1985.
- Loewe, Michael: The Campaigns of Han Wu-ti, in: *Chinese Ways in Warfare*, ed. Frank A. Kierman, Jr. a John K. Fairbank, Cambridge, Mass. 1974, str. 67–122.
- Loewe, Michael: The Orders of Aristocratic Rank of Han China, in: *T'oung Pao* 48 (1960) 97–174.
- Shaughnessy, Edward L.: *Sources of Western Zhou History. Inscribed Bronze Vessels*, Berkeley/Los Angeles/Oxford 1991.
- Shaughnessy, Edward L.: *Western Zhou History*, in: *The Cambridge History of Ancient China*, ed. Michael Loewe a Edward Shaughnessy, Cambridge 1999, str. 292–351.
- Steinhardt, Nancy Shatzman: *Chinese Imperial City Planning*, Honolulu 1990.

## Náboženství Hedvábné cesty

- Baumer, Christoph: *Southern Silk Road. In the Footsteps of Sir Aurel Stein and Sven Hedin*, Bangkok 2000.
- Beckwith, Christopher I.: *The Tibetan Empire in Central Asia*, Princeton 1987.
- Bielenstein, Hans: *Diplomacy and Trade in the Chinese World 589–1276*, Leiden 2005.
- Gandhara – Das buddhistische Erbe Pakistans. Legenden, Klöster und Paradiese, ed. Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland, Mainz 2008.
- Hansen, Valerie: *Religious Life in a Silk Road Community. Niya during the Third and Fourth Centuries*, in: Lagerwey, John (ed.): *Religion and Chinese Society*, sv. 1: *Ancient and Medieval China*, Hongkong 2004, str. 279–315.
- Höllmann, Thomas O.: *Die Seidenstraße*, München 2004.
- Im Zeichen des Goldenen Drachen, Königsgräber der Skythen*, ed. Deutsches Archäologisches Institut, München 2007.
- Liu, Xinru: *Ancient India and Ancient China. Trade and Religious Exchanges AD 1–600*, Delhi/Oxford 1988.

- Liu, Xinru/Shaffer, Lynda N.: *Connections across Eurasia. Transportation, Communication and Cultural Exchange on the Silk Roads*, New York 2007.
- Malek, Roman: *Jingjiao. The Church of the East in China and Central Asia*, Sankt Augustin 2006.
- Parzinger, Hermann: *Die Frühen Völker Eurasiens. Vom Neolithikum bis zum Mittelalter*, München 2006.
- Ptak, Roderich: *Die Maritime Seidenstraße. Küstenräume, Seefahrt und Handel in vorkolonialer Zeit*, München 2007.
- Rom und die Barbaren. *Europa zur Zeit der Völkerwanderungen*, ed. Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland, Bonn 2008.
- Wieczorek, Alfried/Lind, Christoph (ed.): *Ursprünge der Seidenstraße*, Stuttgart 2007.

## Čína v době po dynastii Chan

- Barfield, Thomas F.: *The Perilous Frontier. Nomadic Empires and China*, Oxford 1989.
- Bauer, Wolfgang (ed.): *China und die Fremden. 3000 Jahre Auseinandersetzungen in Krieg und Frieden*, München 1980.
- Dien, Albert E. (ed.): *State and Society in Early Medieval China*, Stanford 2000.
- Eisenberg, Andrew: *Kingship in Early Medieval China*, Leiden 2008.
- Graff, David A.: *Medieval Chinese Warfare. 300–900*, London 2002.
- Holcombe, Charles: *In the Shadow of the Han. Literati Thought and Society at the Beginning of the Southern Dynasties*, Honolulu 1994.
- Holcombe, Charles: *The Genesis of East Asia, 221 B.C. – 907 A.D.*, Honolulu 2001.
- Jansen, Thomas: *Höfische Öffentlichkeit im frühmittelalterlichen China. Debatten im Salon des Prinzen Xiao Ziliang*, Freiburg 2000.
- Jansen, Thomas: *New Tendencies, Religious and Philosophical, in the Chinese World of the Third through Sixth Centuries*, in: *Conceiving the Empire, China and Rome Compared*, ed. Fritz-Heiner Mutschler a Achim Mittag, Oxford 2008, str. 397–419.
- Kieschnick, John: *The Impact of Buddhism on Chinese Material Culture*, Princeton 2003.
- Lewis, Mark E.: *China between Empires. The Northern and Southern Dynasties*, Cambridge, Mass. 2009.
- Liu, Xinru: *Ancient India and Ancient China. Trade and Religious Exchanges, AD 1–600*, Delhi 1988.
- Pearce, Scott/Spiro, Audrey/Ebrey, Patricia (ed.): *Culture and Power in the Reconstitution of the Chinese Realm, 200–600*, Cambridge, Mass. 2001.
- Schmidt-Glintzer, Helwig: *China. Vielvölkerreich und Einheitsstaat*, München 1997.
- Wang, Zhenping: *Ambassadors from the Island of Immortals. China-Japan Relations in the Han-Tang Period*, Honolulu 2005.
- Zürcher, Erik: *The Buddhist Conquest of China. The Spread and Adaptation of Buddhism in Early Medieval China, 2 sv.*, Leiden 1959.

## CHRONOLOGICKÝ PŘEHLED

Období	Přední východ/Egypt	Asie
asi před 4–3 mil. let	<i>Australopithecus afarensis</i> , přechodná forma mezi lidopem a člověkem	
	1209 vpád do západních oblastí Dolního Egypta	
12. stol. př. Kr.		
11. stol. př. Kr.	přibližně 11.–10. stol.: Saul, David a Šalomoun zakládají v Izraeli monarchii	přibližně 1045–221 př. Kr. dynastie Čou, v 11.–8. stol. rozmach výroby bronzových rituálních předmětů
10. stol. př. Kr.		
9. stol. př. Kr.	9.–7. stol.: rozkvět novoasyrské říše s palácovými stavbami v Nivive a v Aššuru	
	858–824: vláda Salmanassara III. v Asýrii	
	kolem r. 814: Foiničané zakládají Kartágo	
8. stol. př. Kr.		
7. stol. př. Kr.	612: zničení asyrského hlavního města Ninive	
	610: médsko-babylónské vojsko dobývá asyrskou říši	
	605: bitva u Karchemiše, babylónský král Nabukadnezar II. poráží Egyptány	
	kolem r. 600: foiničtí námořníci na pokyn faraona Neka II. obeplovávají Afriku	
6. stol. př. Kr.	597: babylónský král Nabukad- nezar II. dobývá Jeruzalém; 587: zničení Šalomounova chrámu	magadhská říše politickým centrem Indie
	539: perský král Kýros II. dobývá Babylón	přibližně 599–527: Mahávira, zakladatel džinismu

Evropa	Amerika
I   90: vrchol niživých změn ve východním Středomoří	
	10.–7. stol. chavínská kultura v Peru
velké homérské eposy <i>Ílias</i> a <i>Odysseia</i>	8. stol. př. Kr. – 1. stol. po Kr. paracaská kultura v Peru, výroba typického hrnčářského zboží
8.–6. stol.: Řekové osídlují středomořské pobřeží	
7.–6. stol.: vláda „tyranů“ v řeckých státech (Peisistratos v Athénách, Kleisthenés v Sikyónu atd.)	
594/593: Solónovy reformy v Athénách	Monte Albán v Mexiku hlavním městem Zapotéků

Období	Přední východ/Egypt	Asie
6. stol. př. Kr.	522/521–486: za vlády Dáreia I. dosahuje achaimenovská říše své největší rozlohy	551–479: Konfucius
5. stol. př. Kr.		403–221: v Číně období Válčících států
4. stol. př. Kr.	323–285: v Egyptě vládne Ptolemaios I.	321: Čandragupta zakládá v Indii maurjovskou říši, hlavním městem se stala Pátaliputra
3. stol. př. Kr.	264–241: první punská válka (s těžištěm na Sicílii)	268–232: vláda indického panovníka Ašóky
	218–201: druhá punská válka; 216: porážka Římanů u Cann; 202/201: kapitulace Kartága	přibližně 221–206: dynastie Čchin; Š'-chuang-ti prvním čínským císařem
		206 př. Kr. – 220 po Kr.: dynastie Chan
2. stol. př. Kr.	149–146: třetí punská válka; 146 zničení Kartága	2.–1. stol.: počátek obchodování na Hedvábné cestě
		140–87: v Číně vládne císař Wu, období politického a kulturního vzestupu
1. stol. př. Kr.	63/62: židovský stát se stává součástí římského impéria	1. stol. př. Kr. – 2. stol. po Kr.: kušánská říše v Indii
	40 př. Kr. – 4 po Kr.: v Palestině vládne Héródés Veliký	1. stol. př. Kr. – 4. stol. po Kr.: rozšíření buddhismu v Číně
1. stol. po Kr.	kolem r. 30: Pilát Pontský dává ukřižovat Ježíše	
2. stol. po Kr.		



Evropa	Amerika
507: Kleisthenova ústava v Athénách	
vrcholné období attické tragédie a komedie (Aristofanés, Aischylos, Sofoklés, Eurípídés)	
řecko-perské války	
doba vrcholného rozkvětu Athén	
od r. 447: obnova athénské akropole, zničené Peršany pod vedením Xerxa I.	
431–404: peloponnéská válka mezi Athény a Spartou	
401–399: Kýrova „výprava deseti tisíc“	
352–336: období Filippa II. Makedonského	350: v Peru počátek kultury Nazca (geoglyfy, hrnčířské zboží, barevné látky)
331: Alexandr Veliký poráží u Gaugamél Dáreia III.	
324: v Súsách hromadná svatba makedonských důstojníků a perských šlechticů	
	200: v Peru počátek kultury Moche s typickou keramikou
196: Flamininus vyhlašuje svobodu řeckých obcí	
102/101: Itálii ohrožují germánské kmeny Kimbrů a Teutonů	
48: Caesar vítězí u Farsálu nad svým soupeřem Pompeiem	
31/30: námořní bitva u Aktia, Octavianus dobývá Alexandrii; Kleopatřina smrt, připojení Egypta k římskému impériu	
27: Octavianus přijímá čestný titul Augustus	31: počátky písemné kultury v Mezoamerice
14–68: iulsko-claudijská dynastie	1.–6. stol.: založení a rozkvět Teotihuacánu
červenec r. 64: za vlády Neronovy požár Říma a následné pronásledování křesťanů	
70–96: dynastie Flavioců	
96–192: „lidumilné císařství“, období Antoninoců	
přibližně 100–175: Klaudios Ptolemaios, spisy zabývající se astronomií, astrologií a geografii	
193–235: dynastie Severoců	

Období	Přední východ/Egypt	Asie
2. stol. po Kr.		
3. stol. po Kr.	224–239/240: Ardašir svrhává parthského panovníka Artabana V. a jako „íránský král“ zakládá dynastii Sásánovců	220–280: v Číně období Tří říší (dynastie Wej, Šu-Chan a Wu)
4. stol. po Kr.	Sásánovci ovládají západní část Hedvábné cesty, a tedy i obchodní styky se západní Evropou	317–420: v Číně dynastie Východní Ťin
		přibližně 320–550: guptovské období v Indii; 375–415: vláda Čandragupty II., zlatý věk hinduistické kultury
4. stol. po Kr.		
5. stol. po Kr.		439–534: v Číně dynastie Severní Wej
6. stol. po Kr.		

Evropa	Amerika
2. – 5. stol.: pronikání Germánů na území římského impéria	
266–316: v Číně dynastie Západní Ťin	
284–305: vláda císaře Diocletiana	
303–304: vydání čtveřice protikřesťanských ediktů a následné pronásledování křesťanů	378: dobytím města Tikal začíná zlatý věk Mayů
306–337: období císaře Konstantina, toleranční edikt na podporu náboženského míru	
11. 5. 330: Konstantinopolis hlavním městem východořímské říše	
391 (?): Theodosius I. zakazuje pohanské kultury	
410: Alarichovi Vizigóti dobývají Řím	
451: chalkédonský koncil	
476: zánik západořímské říše	
527–565: vláda císaře Iustiniana; expanze a krize východořímské říše	

## REJSTŘÍK JMEN OSOB, MYTOLOGICKÝCH POSTAV A NÁRODŮ

- Aba-Enlil-dári (Achíkar) 25  
 Abrahám 289  
 Abú Bakr 317  
 Accius 128  
 Adad-nárarí II. 39  
 Adad-nárarí III. 44n, 78  
 Aëtius 307  
 Afranius 240  
 Afrodíté z Knidu 140, 141  
 Agamemnón 126  
 Agatharchidés z Knidu 209  
 Agathoklés ze Syrákús 154, 179  
 Agésiláos 150n, 168  
 Ágiovci 94  
 Agrippa, Marcus Vipsanius 244–246  
 Agrippina 247  
 Ahenobarbus, Lucius Domitius 230  
 Ahmose II. 32, 59, 102  
 Ahura Mazda (Óhrmuzd) 67n, 274  
 Achab 43, 77n, 81  
 Achaimenovci 54, 70n, 85, 108, 169, 178,  
 189, 193, 279, 322, 327, 387  
 Achájové 19, 48, 230  
 Achaz 82  
 Achazjáš 78  
 Achíkar, viz Aba-Enlil-dári  
 Achillés 166  
 Aksumité, viz Etiopané  
 Aiakovci 165  
 Aigínští 63  
 Aigisthos 126  
 Aischylos 112, 123, 126, 128, 144  
 Aisón 138  
 Aitólové 172, 180n, 185n, 228, 230  
 Akakios z Kaisareie 310  
 Alamanové 250, 308, 314  
 Alanové 222, 306  
 Alarich I. 306  
 Alarich II.  
 Alexander Severus 294  
 Alexandra Salomé 91, 255  
 Alexandros I. z Épeiru 154, 163  
 Alexandros Hélios 199, 243  
 Alexandros Iannaios 91, 255  
 Alexandr Veliký 13, 17, 53, 60, 66, 70n,  
 85, 88, 138, 141, 154, 159, 161–164, 165,  
 165n, 168n, 170, 170–172, 173, 173–175,  
 183, 187–189, 191, 196n, 200, 202n,  
 207–209, 211n, 229, 231, 238, 285, 324,  
 327, 330, 386, 388n  
 Alexandros z Alexandrie 309n  
 Alkibiadés 146–148  
 Alkimos 90n  
 Alkmeónovci 106, 108, 115  
 Alláh 316  
 Amazonky 136  
 Ambrosius (sv. Ambrož) 313  
 Amón (judský král) 76, 83  
 Ammón (egyptský bůh) 200  
 Ámos 80  
 Amorgés 64  
 Amyntás 160  
 Anáhita 65, 280  
 Anaxagorás 207, 211  
 Anaximandros 207, 211  
 Anaximenés 207, 211  
 An Š'-kao 429  
 Antigonos (Hasmonejec, syn  
 Aristobúla II.) 91  
 Antigonos I. Monofthalmos 66, 175–178,  
 181, 189n  
 Antigonos II. Gonatás 181n, 184  
 Antigonos III. Dósón 185, 187, 229  
 Antigonovci 197  
 Antiochejci 311  
 Antiochos Hieráx (syn Antiocha II.) 186,  
 190  
 Antiochos I. Sótér 174, 179, 180, 186  
 Antiochos II. Theos 179, 186, 328  
 Antiochos III. Veliký 89, 183, 187, 190n,  
 229, 230, 328  
 Antiochos IV. Epifanés 89–91, 183, 190,  
 231  
 Antipatros (makedonský velitel) 164, 172,  
 175

- Antipatros z Idumeje (otec Héróda Velikého) 92, 256n  
 Antoninovci 294  
 Antoninus Pius 192, 268  
 Antonius Saturninus 247  
 Anúbis 206  
 Anurádhapura 407  
 Apama 174, 190  
 Apollinarios z Láodikeie 311  
 Apollón 30, 113, 118, 127, 133  
 Apollón Delfský 95  
 Apollón Sauroktonos 141  
 Apollónios z Pergy 210, 215  
 Appiános 266  
 Appuleius Saturninus 235  
 Arabové 15, 70, 85, 87, 222, 273, 279, 311, 317n, 386, 407  
 Aramejci 39, 73, 75, 77, 81  
 Arátos ze Sikyónu 183–185  
 Arátos ze Soloi 210  
 Arcadius 303  
 Arda-Mulissu (Adramelek) 48  
 Ardašír I. 192, 271, 273, 274, 281  
 Areios (Arius) 309, 310, 313  
 Argejští 19  
 Argeovci 29, 160, 177  
 Archeláos 160, 236  
 Archidámos III. 154  
 Archimédés ze Syrákús 214, 215  
 Aristagorás z Mílétu 61  
 Aristarchos ze Samu 210  
 Aristobúlos (helénistický důstojník a technik) 166  
 Aristobúlos I. 91, 255  
 Aristobúlos II. 91, 256  
 Aristobúlovcí 256  
 Aristofanés 128  
 Aristogeitón 108, 109, 132  
 Aristoníkos 232  
 Aristotelés 149, 166, 177, 207n, 210–212  
 Arminius 249  
 Arrhidáios 174  
 Arsakés I. 190n  
 Arsakés II. 190  
 Arsakovci 187, 191–193, 274, 284  
 Arsinoé II. 186  
 Artabanés IV. 192  
 Artašata (synovec Artaxerxa II.) 65  
 Artaxerxés I. 63n, 71, 86n  
 Artaxerxés II. 65, 150, 155  
 Artaxerxés III. 65, 163  
 Artaxerxés IV. 65  
 Artemis 112, 118  
 Artemísia 153  
 Ása 81  
 Ásanga 394  
 Asarhaddon 38, 42, 48–50, 52  
 Asklépiadés z Bithýnie 213  
 Asklépios 143  
 Astyagés 54  
 Asyřané 27, 30n, 37, 39n, 42, 44–48, 50–52, 75, 77n, 82, 260  
 Ašer 80, 84  
 Ašóka 325, 327, 329–331, 387, 389n, 437  
 Aššur 42n, 45n, 52  
 Aššurbanipal 40, 50n, 83  
 Aššur-Bél-kala 38  
 Aššur-dán II. 38n  
 Aššur-dán III. 44  
 Aššur-etel-iláni 51  
 Aššur-nádin-šumi 47n  
 Aššur-nárání V. 44  
 Aššurnasirpal II. 40, 42  
 Aššur-uballit 52  
 Ašvaghóša 391  
 Athanasios 309, 310  
 Athéna 117, 133n  
 Athéna Níké 138  
 Athéna Parthenos 131, 136  
 Athéňané 63, 102, 104n, 107n, 110, 112n, 115n, 118, 120, 123, 128, 132, 136, 144, 146, 150, 153, 161n, 175  
 Atrachasis 25  
 Atropatés 189  
 at-Tabarí 286  
 Attalos I. 181, 186–188  
 Attalos III. z Pergama 212, 232  
 Attalovci 181, 197  
 Attila 307  
 Augustinus (sv. Augustin) 307  
 Augustus 17, 129, 191, 197, 199, 203, 219, 222, 242–248, 253, 257, 260, 330  
 Aulus Gabinius 238  
 Aurelianus 295  
 Ausonius 304  
 Avanti 324n  
 Avidius Cassius 192, 247  
 Azarmigducht 274  
 Baal 80  
 Babylónané 37, 43, 66, 83, 85  
 Bagoás 65  
 Bakchylidés 55  
 Bardija 59, 60  
 Bar Kosba („bar Kochba“), Šimon 93, 194, 260, 267n  
 Barkové 227  
 Basileios z Ankýry 310

- Bél-ibni 47  
 Belisarios 314  
 Benjamin 317  
 Berlínský malíř 138  
 Bessos 169  
 Bibulus 239  
 Bitón 214  
 Boëthius 308  
 Boiótové 99, 227  
 Bokchoris 269  
 Bonitus 305  
 Boran 274  
 Bruttiové 154  
 Brutus 242n, 257  
 Brygův malíř 138  
 Buddha Amitábha 417  
 Buddha Gautama 323n, 327, 329n, 386n,  
 389–392, 437  
 Bulhaři  
 Burgundové 307n
- Caesar, Gaius Iulius 28, 129, 191,  
 197–199, 237, 239–242, 245, 257  
 Caesar, Gaius Iulius  
 (Augustův adoptivní syn) 246  
 Caesar, Lucius Iulius  
 (Augustův adoptivní syn) 246  
 Caligula 92, 247, 260  
 Caracalla 192, 294  
 Cassius 242n, 257  
 Cato Mladší 241  
 Catulus, Quintus Lutatius 226  
 Cenomané 227  
 Cestius Gallus 263  
 Cchao Cchao 409–412  
 Cchao Pchi 401, 409, 412  
 Cchao Šung 413  
 Cchao Wej 414n, 425  
 Cicero, Marcus Tullius 17, 238, 242  
 Claudius 247, 249, 259n  
 Clodius Albinus 294  
 Coelestinus 311  
 Commodus 250, 294  
 Constans 303, 310  
 Constantinus III. 307  
 Constantius 296–298, 303, 307  
 Constantius II. 301, 303, 310  
 Constantius III. 303  
 Cornelius 293  
 Crassus, Licinius 191, 238n  
 Cung Jüe 421  
 Curtius Rufus 166  
 Cyprianus 293, 295
- Čandragupta I. 325, 330, 387  
 Čandragupta II. 331  
 Čandragupta Maurja (Sandrokottos) 325,  
 389  
 Čang Čchien 369, 379, 397–399  
 Čang I 350  
 Čang Kuej 418  
 Čang Lu 384  
 Čang Tao-ling 435  
 Čang Tiao 383  
 Čan-kuo 371–373  
 Čao Čeng *viz* Jing Čeng  
 Čao Si 423  
 Čao Tchuo 371  
 Čao, dyn. 342n, 349, 353, 355, 358, 397,  
 414n  
 Čao-siang 354  
 Čédiové 329  
 Čeng Kuo 354  
 Čeng Süan 424  
 Čchang-pching 355  
 Čchen Šeng 361  
 Čchen, dyn. 418, 423, 438  
 Čcheng 342n  
 Čchen-tün 419  
 Čchi Wu-ti 424  
 Čchi, dyn. 347–349, 353, 355, 358, 418,  
 423n, 437  
 Čchiangové 369n, 400n  
 Čchiao Čou 428  
 Čchin 16  
 Čchin Jing 350  
 Čchin Š'-chuang 339, 359  
 Čchin, dyn. 346, 348n, 350–358, 361n,  
 370n, 373n, 377n, 380n–382, 397, 399,  
 403, 408, 420  
 Čching, dyn. 423  
 Číňané 193n  
 Čólové 332  
 Čou, dyn. 333–354, 357, 396, 423, 437n  
 Čou-kung 340  
 Ču Š'-sing 407  
 Čuan Jang 331  
 Čuang 347  
 Čuan-kung 350  
 Čuan-sü 350  
 Ču-ke Liang 410
- Dákové 269  
 Danaové 19  
 Dáreios (korunní princ) 65  
 Dáreios I. 32, 55, 59–63, 67n, 85–88, 107,  
 110, 322, 387  
 Dáreios II. 64n, 67, 71, 86

- Dáreios III. 66n, 71, 85, 164, 168, 189  
 David 75n, 78, 81, 83n, 86, 91, 255  
 Decius 292, 295  
 Démétrios I. Poliorkétés 176–178, 181  
 Démétrios II. 184n  
 Démétrios z Faléra (filosof a politik) 143, 177, 208  
 Démokritos 207, 210  
 Démostenés 162, 175  
 Dexileos 142, 143  
 Dido (Elissa) 26n  
 Diocletianus 15, 222, 247, 250, 271, 293, 295–298, 303  
 Diodotos 190  
 Diodotos I. 328  
 Dión 154  
 Dionýsios I. 153, 159  
 Dionýsios II. 154  
 Dionýsios z Hérakleie 180  
 Dionýsos 120–122, 128, 141, 143, 166  
 Dioskoros (alexandrijský biskup) 312  
 Dioskúridés 212, 213  
 Dolabella 242  
 Domitianus 247, 249, 261, 264n, 295  
 Dórové 22, 23  
 Drakón 104, 115  
 Droysen, Johann Gustav 159  
 Drusus, Marcus Livius 234  
 Drusus, Nero Claudius 248  
 Dúris 138  
 Durynkové 308  
  
 Eberhard, Wolfram 338  
 Egyptáné 59, 66, 82n, 197, 202n, 205, 260  
 Eirénaios (Irenaeus) z Lyonu 291  
 Elagabal 294  
 Élektra 126  
 Elijáš 80  
 Eljakím (Jójakím) 83  
 Empedoklés 207  
 Enkidu 40, 47  
 Ennius 128  
 Epameinóndas 151n  
 Epicharmos 125  
 Epikúros 149, 207  
 Erasistratos 213  
 Eratostenés 209, 211  
 Eretrijský malíř 138  
 Eretrijští 63  
 Erós 141  
 Erýnie 126  
 Etiopané 272, 315  
 Etruskové 19, 98  
  
 Euagorás 65  
 Euboia 112  
 Eubúlos 161n  
 Eudoxos z Knidu 210  
 Eufanór 138  
 Eugenios 306  
 Eukleidés z Alexandrie 213, 215  
 Eukratidés I. 328  
 Eumenés (jeden z diadochů) 174, 189  
 Eumenés z Pergamu 231  
 Eumenidy 126  
 Eupalínos 97  
 Eupolidés 128  
 Eurípídés 123, 126, 128n, 144  
 Eurypóntovci 94  
 Eusébios z Kaisareie 298, 301  
 Eusébios z Níkomédeie 310  
 Euthydémos 190  
 Eutychés 313  
 Evropané 53  
 Ezdráš 64, 87n  
 Ezechiel (autor řeckých tragédií) 129  
  
 Fabianus 295  
 Fabius Cunctator 227  
 Falkenhausen, Lothar von 337  
 Fan Suej 354  
 Faridún 284  
 Farnabazés 64  
 Farnakos z Pontu 231, 241  
 Fa-sien 392, 407, 431  
 Feidiás 133, 136  
 Fej-c' 350  
 Filaiovci 106, 114  
 Filippos II. 155, 159, 160–164, 172, 180, 231  
 Filippos V. 185–188, 228–231  
 Filoláos 210  
 Filón Alexandrijský 254, 260  
 Filón z Byzantia 214, 215  
 Firdausí 274, 286  
 Flamininus, Titus Quinctius 188, 229  
 Flaminius, Gaius 227, 228  
 Flavios Arrianos z Níkomédeie 166  
 Flaviovcí 247  
 Flavius Iosephus 254n, 257, 261, 263, 266  
 Foiničané 14, 26n, 73, 76n, 85, 117  
 Fókos 315  
 Fókové 99, 152, 161n  
 Fo-tchu-teng 403  
 Fraatés IV. 191  
 Frankové 250, 305, 314  
 Frankové (Ripuárští) 308

- Frankové (Sálští) 308, 407  
 Frankové (Středorýnští) 308  
 Frevertová, Ute 53  
 Fritigern 306
- Galaté 181  
 Galba (císař) 247  
 Galénos z Pergama 216  
 Galerius 296–298  
 Gallienus 250  
 Gamaliel 265  
 Gaumáta 59n  
 Gedaljáš 84  
 Geiserich 307  
 Gelón ze Syrákús 99, 113  
 Germanicus 249  
 Germáni 15, 269, 305, 307  
 Geórgios 317  
 Gessius Florus 261n  
 Geta 294  
 Giganti 134, 136  
 Gildo 303  
 Gilgameš 38, 40, 47  
 Glabrio, Manius Acilius 230  
 Gobryás 58  
 Gorgiás z Leontín 146  
 Gorgona 136  
 Gótové 222, 250, 295, 302, 306, 307  
 Gracchové 232  
 Gracchus, Gaius 233, 234  
 Gracchus, Tiberius 233, 234  
 Gratianus 310  
 Guptovci 330, 406  
 Gýgés 30n, 50, 96
- Hadad 80  
 Hadrianus 192, 250, 267, 268  
 Hannibal 186–188, 227–229  
 Harmodios 108, 109, 132  
 Harpagos 55  
 Hasdrubal 227, 228  
 Hasmoneovci (Hasmonejci) 77, 90–92, 254–256  
 Hauser, Stefan 191  
 Hefthalité („Bílí Hunové“) 271n, 285, 331, 394, 406  
 Helioklés I. 328  
 Hélios 42  
 Hérakleidés 120  
 Hérakleidés Pontikos 210  
 Hérakleios 313–315  
 Hérakleitos 207  
 Hérakleovci 100  
 Hérakleios 272, 317
- Héraklés (Hercules) 22, 30, 31, 132, 141, 166, 297  
 Héraklés Farneský 141, 167  
 Hermés 131, 139, 141  
 Héródés Agrippa I. 92  
 Héródés Agrippa II. 92, 263  
 Héródés Veliký 91n, 255–258, 269  
 Héródovci 92, 265  
 Hérodotos z Halikarnássu 49, 53, 55, 59, 71, 112, 131, 200, 202, 390  
 Hérofilos 213  
 Hérón z Alexandrie 215n  
 Herulové 250  
 Hésiodos 25, 32  
 Hesperidky 141  
 Hieroklés 297  
 Hierón I. 113  
 Hierón II. 214  
 Hieronymos z Kardie 182  
 Hipparchos (athénský tyran) 108, 132  
 Hipparchos (astronom) 210  
 Hippiás (Peisistrátův syn) 108, 111  
 Hippokratés (syrákúský tyran) 99  
 Hippokratés z Kóu (lékař) 213  
 Homér 165, 166  
 Honorius 303, 307  
 Hormizd IV. 272  
 Hóros 206  
 Hunové 305–307, 395, 397  
 Husrav I. 272, 275–277  
 Husrav II. 272n, 283, 315  
 Huviška 329  
 Hyllos 22  
 Hyperbolos 147
- Chadídža 316  
 Chaldejci 47, 259  
 Chammurapi 18  
 Chan, dyn. 16, 327, 333n, 339n, 345, 353–355, 358, 361–367, 369–384, 392, 395, 397, 399–402, 408n, 413–416, 418, 422, 424–431, 434  
 Chan Kao-cu 363  
 Chananjáš 87  
 Charakéňané 194  
 Chazael 78, 81  
 Cheruskové 249  
 Chíram 26  
 Chizkijáš 47, 82–84  
 Chlodovech (Chlodvík) 308  
 Chou Čhin 420  
 Chou-tí 337  
 Chrysáfios 312  
 Chuaj I 342



- Chuan Wen 421  
 Chuan 347  
 Chuej-jüan 429  
 Chuej-šeng 407  
 Chuej-ti 365  
 Chu-chan-jie 368  
 Chuvava 40  
  
 I 343, 345  
 Íason (bratr Oniáše III.) 89  
 Iberové 230  
 Ibn Isháq 315  
 Ignatios z Antiochie 290  
 Illyrové 160  
 Indoárijci 322  
 Insubrové 227  
 Íonové 23, 61, 111, 113  
 Íránci 70, 279–281, 284–286  
 Irádž 284  
 I-sing 423  
 Ísis 206  
 Ísokratés 155  
 Íš-bóšet 77  
 Ištar 40, 42  
 Italikové 224, 227, 236  
 I-ting 407  
 Iovianus 271, 310  
 Iuba II. 244  
 Iulia (Caesarova dcera) 240  
 Iulia Domna 252, 294  
 Iulianus 303, 310, 315  
 Iulianus Apostata 265, 271, 301  
 Iulius Severus 268  
 Iuppiter 267n, 297  
 Iuppiter Capitolinus 264  
 Iustinianus 15, 222, 272, 303, 312, 314,  
     316  
 Iuvenalis 269  
 Izajáš 49, 82  
 Izatés 194  
 Izraelci (Izraelité) 73n, 77n, 129  
  
 Jahve 15, 80–82, 84, 86, 267  
 Jang Ťien (Suej Wen-ti) 438  
 Jangové 413  
 Jan Hyrkános I. 91, 255  
 Jan Hyrkános II. 91, 255–257  
 Jan Křtitel 287  
 Jao Sing 403n, 420  
 Jao 409  
 Japonsko 385, 394, 408, 414, 433  
 Jarobeám I. 77, 80  
 Jarobeám II. 78  
 Jaspers, Karl 333  
  
 Jazdgerd III. 272, 273  
 Jehú 43, 78, 80–82  
 Jehúovci 77, 80n  
 Jehuda ha-Násí 268  
 Jen, dyn. 349, 353n, 358, 397, 416  
 Jeremjáš 84  
 Jéšua 86, 87  
 Jezábel 78  
 Ježíš z Nazareta (Ježíš Kristus) 92, 129,  
     259, 287–291, 298, 309, 310–314  
 Ji 337  
 Jidáš Iškariotský 259  
 Jing Čeng (Čao Čeng) 353  
 Jing-čchuan 419  
 Jišmael 84  
 Jóachaz 83  
 Jóaš 78  
 Jochanan ben Zakaj 265  
 Jójakin 83, 86  
 Jónatan 91  
 Jou 343  
 Jóram 78  
 Jóšafat 81  
 Jóšijáš 52, 83n  
 Jótam 81  
 Jü 350  
 Jüan-ti (*viz* S'-ma Žuej) 422  
 Juda (kmen) 80  
 Juda Makabejský 90, 254  
 Jüe-č'ové 328, 368, 386, 390, 397–399, 406,  
     430  
 Jugurtha 234  
 Jung-ťia 418  
 Jüové 419  
 Juthungové 250  
  
 Kabeirové 27  
 Kajánovci 274, 284, 285  
 Kajumar 283  
 Kalliás 64  
 Kallisthenés 166, 171  
 Kambýsés 14, 32, 58–61, 65, 85n, 322  
 Kamoš 80  
 Kampánci 236  
 Kanaánci 26  
 Kandalánu 50  
 Kaniška 329, 331, 390–392, 394, 406  
 Kánvové 327  
 Kartáginci (Kartágiňané) 13, 98, 111, 154,  
     219, 225–228  
 Kassandros 177  
 Kautilja 322, 325  
 Kavád 271, 272  
 Keltové 180, 226, 227

- Kentaurové 133, 138  
 Kerdír 275  
 Kchang 342  
 Kchou Čchien-č' 435  
 Kimbrové 234  
 Kimmeriové 49, 50  
 Kimón 114n, 117, 138  
 Klaudios Ptolemaios z Alexandrie 216  
 Kleisthenés 97, 106, 108, 110, 122  
 Kleitarchos z Alexandrie 166  
 Kleitos 171  
 Kleofradův malíř 138  
 Kleomenés I. 108  
 Kleomenés III. 185  
 Klémens Alexandrijský 291  
 Kleón 118, 145, 146  
 Kleopatra (dcera Filippa II.) 163  
 Kleopatra VII. 197, 198, 198n, 241, 243, 244, 257  
 Kleopatra Seléné 199, 243, 244  
 Klytaimnéstra 126  
 Knidští 138  
 Konfucius 333–335, 342, 425, 427  
 Konón 143, 150, 168  
 Konstantin Veliký 247, 250, 253, 298, 299, 300, 303–305, 309, 310–312  
 Konstantin II. 303  
 Koperník, Mikuláš 210  
 Koptové 314, 317  
 Korintané 28, 63  
 Krateros 175  
 Kratés z Mallu 209  
 Kratínos 128  
 Kritiás (sochař) 109, 132  
 Kroisos 30, 55, 102  
 Ktésiás 53, 68  
 Ktésibios z Alexandrie 214–216  
 Kuang-wu 364, 400  
 Kudžúla Kadfises 328, 392  
 Ku-Kung Tan-fu 338  
 Kumára 404  
 Kumáradžíva 403, 429  
 Kumáragupta 331  
 Kuo Siang 427  
 Kušáni (Jüe-č') 328n, 331, 390  
 Kyaxarés 52  
 Kylón 104  
 Kylónovci 106  
 Kyrillos 311–313  
 Kýros (patriarcha) 317  
 Kýros (bratr Artaxerxa II.) 65  
 Kýros II. Veliký 14, 33, 54n, 58–60, 62, 65–67, 69, 85, 87, 102, 322  
 Kýros Mladší 148, 150  
 Lachmovci 273  
 Lakedaimoňané 100n  
 Langobardi 309, 314  
 Lao-c' 435  
 Laodiké 186  
 Lao-šang 398  
 Lapithové 133  
 Latinové 222, 235  
 Lau, Ulrich 382  
 Leónidás 112  
 Lepidus 242, 243  
 Lev (papež) 312  
 Lewis, Mark 372  
 Li 343  
 Liang Wu-ti 435  
 Liang, dyn. 402, 418, 423, 433, 435  
 Licinius 298, 300n, 304, 310  
 Ligurové 227  
 Li Kchuej 352  
 Li Kuang-li 400  
 Liou Cchung 414  
 Liou Jüan 414n  
 Liou Pang 361n, 364, 366  
 Liou Pej 409n  
 Liou Si-cung 424  
 Liou Siou 364  
 Liou Sung, dyn. 418, 421, 423n  
 Liou Ťing 398  
 Li ping 354  
 Li S' 351, 354, 356, 362, 402  
 Livius, Titus 166  
 Livius Drusus 235  
 Lucius Antonius 243  
 Lucius Verus 192  
 Lucullus 191, 238, 239  
 Lukánové 154  
 Lü Kuang 404  
 Luo 338n, 343  
 Lü Pu-wej 354, 357  
 Lu Siou-ting 434  
 Lusius Quietus 266  
 Lýdové 55, 66  
 Lygdamis, viz Tugdammis  
 Lykúrgos 100, 128, 143  
 Lýsandros 65, 148–150  
 Lysaniás 142  
 Lýsikratés 143  
 Lýsimachos 177n, 180n  
 Lýsippos ze Sikyónu 141, 144, 167  
 Lýsistraté 128  
 Magentius 303  
 Ma Jüan 371  
 Machiavelli 325

- Makabejci 90n, 254, 255  
 Makedonci 29n, 66, 71, 160–162, 168n,  
 171, 183n, 188n, 200, 203, 285  
 Makrón 138  
 Malla 322  
 Mamertinové 225  
 Mání 278, 280, 296, 394  
 Mannejci 46, 51  
 Manu 331  
 Mao Ce-tung 361  
 Mao-tun 367, 397n  
 Marcellus, Marcus Claudius 228  
 Marcianus 312  
 Macrinus 294  
 Marcus Antonius 191, 197, 199, 242–244,  
 257  
 Marcus Aurelius 192, 194, 247, 249n  
 Marcus Turbo 266  
 Mardonios 111n, 160  
 Marduk 43, 48, 55, 58, 62, 85  
 Marduk-apla-iddina  
 (Merodach-Baladan) 46n  
 Marius, Gaius 234–236, 240  
 Markión 289  
 Markomané 250  
 Mars 297  
 Marsové 235  
 Marsyas 133  
 Martialis 269  
 Martin, sv. 302  
 Massagetové, viz Sakové  
 Massinissa 228  
 Matitjáš Makabejský 90  
 Maurikios 315  
 Maurjovci (viz též Čandragupta  
 Maurja) 326n, 394  
 Mausólos z Kárie 152n, 159  
 Maxentius 298  
 Maximianus 296, 297  
 Maximilla 291  
 Maximinus Daia 294  
 Maximus 303  
 Mazarés 55  
 Mazdak 272, 279  
 Médové 37, 43, 51n, 54, 83  
 Megasthenés 325  
 Meidiúv malř 138  
 Melkart 27  
 Memnón 168  
 Menachem Izraelský 78  
 Menandros (Milinda) 129, 328, 387, 389  
 Menaše 82–84  
 Meneláos (kněz jeruzalémského  
 chrámu) 90  
 Meng Tchien 358  
 Merenptah 20, 73  
 Merovejci 308  
 Messapiové 154  
 Messéňané 101  
 Měša 73, 77  
 Mibsáb 49  
 Milinda, viz Menandros  
 Milkom 80  
 Miltiadés Starší 106  
 Mita (Midás) 46  
 Mithra 196  
 Mithradatés I. 191  
 Mithradatés II. 191, 328  
 Mithradatés VI. z Pontu 212, 236, 238,  
 255  
 Mithradatés z Pergama 241  
 Mojžiš 87, 254, 269  
 Montanus („Paraklétoš“) 291n  
 Mu 342–344, 351, 357, 396  
 Muhammad 286, 315–317  
 Mušezib-Marduk 48  
 Mu-žung Chuej 415n  
 Mu-žungové 415–418  
 Myrón z Eleuther 133  
 Nabis 230  
 Nabonid 55, 58n, 85  
 Nabopolassar 51, 52  
 Nabukadnezar II. 15, 32, 58, 83, 260  
 Nabú-zuqup-kénu 47  
 Nágardžuna 394  
 Nágasena 328  
 Nanda, Mahápadma 324  
 Nandovci 324  
 Nan-jüe 371  
 Napoleon 355  
 Naqia (Zakutu) 49  
 Narsé 274n, 281  
 Nearchos 172  
 Nehemjáš 64, 85, 87n  
 Neko II. 13, 32, 61, 83  
 Nergal-ériš 44  
 Nergal-ušéziš 48  
 Nero 192, 247, 262n, 295  
 Nésiótés 109, 132  
 Nestorios 311n  
 Níkandros z Kolofónu 212n  
 Níkiás 146n  
 Níké 136, 137, 138  
 Niobé 136  
 Nizámí 274  
 Núbijci 205  
 Nýsa 215

- Odaenathos z Palmýry 271  
 Odoaker 308, 312  
 Odysseus 42, 138  
 Óhrmuzd, viz Ahura Mazda  
 Óchos 64n  
 Oinomaos 133  
 Olympané 136  
 Olympias (Polyxené) 165  
 Omar 317  
 Omří 77  
 Omríjovci 77n, 80n  
 Oniáš III. 89  
 Oniáš IV. 89  
 Oniášovci 89–92  
 Orestés 126  
 Órigenés 291  
 Orosius 306  
 Ósirís 206  
 Osroés 192  
 Ostrogóti (Východní Gótové) 307n, 314  
 Otho 247  
 Ozeáš 80
- Padi 47, 82  
 Paionios 136  
 Paktyás 55  
 Pallavové 332  
 Palmýřané 194  
 Pan Ku 400–403  
 Pándjové 332  
 Pandóra 136  
 Panna Maria 311  
 Pápak 192, 274  
 Parrhasios 138  
 Parmenidés 99  
 Parnové 187, 190  
 Parthové 54, 91, 190n, 193n, 243, 266, 271,  
 273, 275n, 284, 286, 315, 387, 392, 430  
 Parysátis 173  
 Pátaliputra 324n, 328, 389  
 Paullus, Lucius Aemilius 231  
 Pausaniás 131, 138  
 Pavel z Tarsu 259, 287–290  
 Peisistrátos 97, 106  
 Peisistrátovci 106, 108  
 Peisistrátovi synové 106, 108  
 Pelištejci 20, 72n, 76, 81  
 Peloponésští (Peloponésané) 108, 148  
 Pelops 133  
 Perdikkás (diadoch) 175  
 Perdikkás III. 160  
 Periandros z Korintu 97n  
 Periklés 64, 114–119, 145, 146  
 Péróz 271
- Perseus (makedonský král) 231  
 Perseus (mytologická postava) 166  
 Peršané 54, 59, 61, 64n, 70, 85, 98,  
 110–112, 114n, 117, 132, 134, 148, 150,  
 160, 163, 169, 174, 205, 273, 277, 282,  
 301, 315, 322, 387  
 Pescennius Niger 251, 294  
 Petr, apoštol 259, 288  
 Petreius (Pompejův legát) 240  
 Peukestás 189  
 Philippus Arabs 282, 295  
 Pching 343  
 Pilát Pontský (Pontius Pilatus) 92, 258,  
 288  
 Pisto Xenův malíř 138  
 Platajští 63  
 Platón 141, 149, 154, 207  
 Plautus, Titus Maccius 129  
 Plinius Mladší 292, 293  
 Plinius Starší 141, 216, 329  
 Plútarchos 166  
 Polybios 55, 186, 219, 224n, 231  
 Polygnótos 138  
 Polykleitos 133n  
 Polykratés ze Samu 59, 97n  
 Polyxené, viz Olympias  
 Polyzálos z Gely 132  
 Pompeiovi synové 241  
 Pompeius 91, 191, 197, 237–241, 255–257  
 Pompeius Trogus 166  
 Popilius Laenas 231  
 Póros (Paurava) 171  
 Porfyrios 297, 302  
 Po S' 343  
 Poseidón 48, 118, 134  
 Poseidónios z Apameie 209, 211  
 Potheinos 241  
 Práxitelés 139, 140, 141  
 Priscilla 291  
 Psammetik I. 32, 52  
 Psammetik III. 59  
 Ptolemaios (geograf) 329  
 Ptolemaios I. Sótér 89, 166, 174–178,  
 196n, 199, 208  
 Ptolemaios II. Filadelfos 181, 186, 197,  
 199, 215  
 Ptolemaios III. Euergetés 186, 197  
 Ptolemaios IV. Filopatór 187, 197, 229  
 Ptolemaios V. Epifanés 197  
 Ptolemaios VII. 209  
 Ptolemaios Kaiser (Kaisarión) 198n, 243  
 Ptolemaios Keraunos 178, 180  
 Ptolemaiovcí 89, 183, 191, 196n, 200–205,  
 231, 255

- Pulakéšin II. 331  
 Pulcheria 312  
 Punové 26  
 Pušjabhútiové 406  
 Pygmalión (bratr Didony) 27  
 Pyrrhos z Épeiru 179, 224, 225  
 Pýthagorás ze Samu 98  
 Pýtheás 209
- Radagaisés 306  
 Ramesse III. 20  
 Rechabeám 81  
 Rhóxané 170, 174, 189  
 Ricimer 307, 308  
 Richthofen, Ferdinand von 385  
 Romulus Augustulus 304, 308  
 Rugiové 308  
 Rustam 272, 285
- Řehoř Naziánský 129  
 Řeko-Baktrijci 190  
 Řekové 19, 37, 54n, 62, 64, 66, 110–113,  
 118, 130, 134, 138, 150n, 155, 162, 172,  
 181, 183, 189, 194, 196, 200, 203, 205,  
 209, 260, 262, 265, 283, 285, 318, 327n,  
 386n, 407  
 Římané 54, 71, 91n, 128, 131, 162, 181,  
 186–188, 192–194, 214, 224–229,  
 231–233, 235n, 256, 259, 261, 263, 265,  
 268–271, 277, 281n, 285, 306
- S'-ma Čchien 334, 350–352, 356, 424  
 S'-ma I 412n  
 S'-ma Jen 413  
 S'-ma Jüe 419  
 S'-ma Siang-žu 402  
 S'-ma Tchan 334  
 S'-ma Žuej 418–422  
 S'-ma 412n  
 Sakové (Massagetové) 110, 390  
 Salm 284  
 Salmanassar III. 42–44, 52, 73, 78  
 Salmanassar IV. 44  
 Salmanassar V. 45n, 78  
 Samařané/Samaritáni 78, 267  
 Samnité 154, 223–225, 235  
 Samští 172  
 Samudragupta 330  
 Sandrokottos, viz Čandragupta Maurja  
 Sarápis 297, 302  
 Sardové 19, 20  
 Sargon II. 39, 45–47, 78, 82  
 Sásán 274
- Sásánovci 54, 192, 194, 271–275, 277,  
 280–282, 284–286, 315, 317, 430  
 Sátaváhanové 327, 329, 394  
 Satyrové 121  
 Saul 75–77  
 Scipio, Lucius Cornelius Asiagenus 230  
 Scipio Metellus 241  
 Scipio, Publius Cornelius Africanus  
 Aemilianus 228–230, 233  
 Sekvanové 239  
 Seleukos 174, 180, 189n  
 Seleukos I. Níkátor 178, 230, 387  
 Seleukos II. Kalliníkos 186, 190n  
 Seleukovci 89n, 92, 179, 181, 183, 187,  
 189–191, 197, 202, 205, 230n, 254, 255  
 Semiramis viz Šammúramat  
 Seneca Mladší 129, 269  
 Seng-jou 404  
 Senonové 226  
 Septimius Severus 192, 200, 251n, 294  
 Sertorius 237  
 Severovci 294  
 Severus, Flavius Valerius 297n  
 Sextus Pompeius 243  
 Sia, dynastie 335, 338  
 Siang Jü 356, 362, 364, 374  
 Siang Siou 427  
 Siang 350  
 Siao 351, 353, 356  
 Siao-wen 416  
 Siao-wu 423  
 Sidkijáš 83  
 Sidonius Apollinaris 304  
 Sie An 418–421  
 Sie Ling-jün 419  
 Sien-piové 370, 401, 413, 415, 418, 431  
 Sicové 419  
 Sikelové 19n  
 Siléni 133, 141  
 Sin, dyn. 364, 372  
 Sinacherib 47–49, 82  
 Sín-šarra-iškun 51n  
 Sín-šumu-líšir 51  
 Siung-nuové 193, 353, 358, 362, 367–370,  
 373, 375, 390, 395, 397–401, 403,  
 412–416  
 Skirové 308  
 Skythové 51, 60n, 70, 110, 328, 386, 390  
 Sofoklés 123, 124, 125n, 128, 144  
 Sogdové 403  
 Sókratés 128, 144, 149  
 Solón 104–106, 115  
 Sóstratos 215

- Spartakus 238  
 Spartokvci 159  
 Spartané 63n, 100, 112, 128, 138, 146, 148  
 Stateira 173  
 Stein, Aurel 390  
 Stilicho 306  
 Strabón 184, 210, 253, 404  
 Stratón I. 328  
 Stratoníké 190  
 Süan 343  
 Süan-cang 406n  
 Suébové 222  
 Suej Wen-ti (Jang Ťien) 438  
 Suej, dyn. 417, 425, 437n, 416, 436  
 Sulla 234–238, 240, 241  
 Sulpicius Galba 229  
 Sulpicius Rufus 236  
 Sulpicius Severus 302  
 Sun Čchüan 409n  
 Sung Jün 392, 407  
 Sung, dyn. 348, 406, 423, 427  
 Syagrius 308  
 Svébové 306  
 Symeón 313  
 Syřané 194  
  
 Š'-chuang 356  
 Šakové 328–331  
 Šalomoun 26, 75n, 81, 255  
 Šamaš-šuma-ukín 50  
 Šammúramat (Semiramis) 44  
 Šamší-Adad V. 43n  
 Šamší-ilu 44  
 Šang C'-pching 426  
 Šang Jang (Wej Jang) 351–353, 356, 373, 378  
 Šang 335n, 338, 340–344, 396  
 Šápúr I. 271, 273–275, 279–281, 282, 282, 283, 295, 315  
 Šápúr II. 271  
 Šatakarni 329  
 Šen Jüe 424  
 Šen 423  
 Šešbasar 86, 87  
 Šešonk I. (Šíšak) 75n, 81  
 Šimon Makabejský 91  
 Šíšak, viz Šešonk  
 Šun 350, 409  
 Šunga, Pušjamitra 327  
 Šungové 327  
  
 Tacitus 247, 249, 265, 269n, 292  
 Tálibán 387  
 Tamilové 329n  
  
 Ta-tchung (*viz též* Pching-čcheng) 398, 416, 431n  
 Taharka 50  
 Teispovci 54  
 Teja 314  
 Terentius 129  
 Terentius Varro 227  
 Tervingové 306  
 Teutoni 234  
 Thalés z Mílétu 14, 207, 211  
 Thébané 152, 164  
 Themistoklés 64, 110, 112, 114n  
 Theo 302  
 Theoderich 308, 312, 395  
 Theodóra 313  
 Theodosius I. 302–304, 306, 310  
 Theodosius II. 304, 312  
 Theofilos Ind 313  
 Theofrastos 211  
 Thérón z Akragantu 113  
 Théseus 103, 138  
 Thrákové 200  
 Thrasybúlos 97  
 Thúkýdidés 131, 146, 148  
 Theofrastos 212  
 Tchaj Siao-wej 426  
 Tchaj Wang 338n  
 Tchaj-cung 418  
 Tchang 16  
 Tchang Meng 399  
 Tchang, dyn. 395, 398, 408, 410, 418, 425, 432–434, 437n, 401, 407, 436  
 Tchien-šan 397  
 Tchuo-paové 401, 414, 416  
 Tchu-füe (*viz* Turkité) 438  
 Tiberius 245–248, 251, 259  
 Tiglatpilesar I. 38n, 75  
 Tiglatpilesar III. 28, 42, 44–46, 52, 78, 82  
 Tigranés z Arménie 238  
 Tímoleón 154, 180  
 Tíridatés 192  
 Tissafernés 64  
 Titus 92, 261, 262, 263, 264, 264n  
 Tocharové 389, 397, 403  
 Totila 314  
 Traianus 192, 247, 249, 265, 266, 293  
 Tugdammis (Lygdamis) 50  
 Tukultí-Ninurta II. 39, 52  
 Tung Čuo 364, 409  
 Tung-chaj 419  
 Tur 284  
 Turkité 407, 438  
 Turkové 272n, 285, 331

- Tyrrhénové 19  
 Tyrtaios 102  
  
 Ťi Kchang 425n  
 Ťi 338, 348, 351  
 Ťia I 361, 398  
 Tien 371  
 Ťi-leové 416  
 Ťin, dyn. 346–349, 352, 408, 413, 415,  
 418–427  
 Tiové 401  
  
 Ugbaru 58  
 Ujgurové 404  
 Umajjovci 406  
 Uzijáš 81  
  
 Vahrám Čobin 272  
 Vahrám I. 279  
 Vahrám II. 279  
 Vahrám II. 275  
 Valens 304–306, 310  
 Valentinianus I. 310  
 Valentinianus III. 239, 312  
 Valerianus 271, 282, 295, 315  
 Vandalové 222, 304, 306–308, 314  
 Vandalové-Hasdingové 307  
 Vandalové-Silingové 307  
 Varus, Publius Quinctilius 249  
 Vasiška 406  
 Vasubandhu 394  
 Vedžahorresnet 59  
 Venetové 227  
 Vercingetorix 239  
 Vespasianus 247, 263  
 Victor I. 291  
 Vigilius 313  
 Vima Kadfíses 329  
 Vima Takto 329  
 Vinicius, Marcus 249  
 Vitellius 247  
 Vizigóti (Západní Gótové) 306–309, 395  
 Východoíránci 174  
 Vologaises I. 192  
 Vologaises IV. 192  
  
 Wang Fu 401  
 Wang Mang 364n, 372, 378, 380, 383  
 Wang Pi 427n  
 Wang Tao 423  
 Wang Žung 424  
 Wang, dyn. 341, 419  
 Wej Chua 420  
 Wej Jang *viz* Šang Jang  
 Wej Wen-ti *viz* Cchao Pchi  
 Wej, dyn. 338, 343, 34–358, 365, 401,  
 408–411, 416, 425, 427–431, 433  
 Wej-Ťin, dyn. 425n  
 Wen 333, 335, 340n, 348, 353, 398, 418,  
 421  
 Wen-wang 340  
 Wu 333, 338, 340–344, 348, 354, 366,  
 370–376, 397–401, 409n, 413, 418, 422n  
 Wu-chuanové 370, 412  
 Wu-sunové 369, 397, 403  
 Wu-ti 365, 437  
 Wu-wang 340–342  
  
 Xenofanés 98  
 Xenofón 65  
 Xerxés I. 13, 62–64, 69, 111, 114, 163  
 Xerxés II. 64  
  
 Zahhak 284  
 Zakúr 78  
 Zakutu, *viz* Naqia  
 Zarathuštra 278  
 Zénó (císař) 312  
 Zerubábel 86n  
 Zeus 29n, 31, 89, 130–133, 136  
 Zeus Ammón 31, 168  
 Zeus Eleutherios 138  
 Zeuxis 138  
 Zósimos 302  
  
 Žen Fang 420  
 Židé (Hebrejci) 86–88, 91, 93, 194, 196,  
 200, 205n, 254–256, 258–270, 278, 287n,  
 290, 292, 317  
 Žluté turbany 383, 409  
 Žuan Ťi 425  
 Žung, dyn. 346, 348, 351, 358

## REJSTŘÍK MÍSTNÍCH NÁZVŮ

- Abdéry 33  
 Adiabéné 194  
 Adrianopolis 222, 305n, 310  
 Aegatské ostrovy 226  
 Afghánistán 54, 169, 171, 191n, 321, 327n, 385, 387, 389–392, 398, 406, 430  
 Afrika 13, 16n, 26, 31n, 173, 226–228, 232, 238, 241, 244, 252, 303n, 309, 314, 318, 396  
 Acháia 99, 184n, 232, 243  
 Aigai (Vergina) 160, 163  
 Aigospotamoi 148n  
 Aitólie 19, 175, 184n  
 Akarnánie 172, 184n  
 Akragás (Agrigento) 30, 99, 112n, 153, 226  
 Aksu 397, 403  
 Aksúmská říše 313  
 Aktion 199, 244, 257  
 Alálie (Alarie) 98  
 Alesia 239  
 Alexandrie 14, 89, 92, 168, 174, 177–179, 182, 185, 187, 196, 199–203, 205n, 208, 209, 213, 215, 241, 254, 259, 293, 302, 309, 310, 312, 317, 389  
 Alexandrie – Múseion 177, 181, 197, 208n  
 Al-Jahudu 86  
 Al-Miná 24  
 Alpy 227  
 Alsasko 307  
 Amanus 40  
 Ambrakie 230  
 Ammonitis 70  
 Amón 47, 73, 80, 87  
 Amorgos 175  
 Amudarja 386  
 Amyklai 19, 99  
 Anatólie 18, 47, 55, 96, 168, 180, 191  
 Ancona 226  
 Anerán 280  
 An-jang 357  
 Anšan 55  
 Antilibanon 72  
 Antiochie 179, 260, 266, 271, 288, 301, 311n, 315, 317  
 Apameia 230  
 Apeninský poloostrov 222  
 Apeniny 223  
 Aquaiavasa 19  
 Arábie 13, 26, 172–174, 189, 190, 194, 209, 267, 272n, 278, 315n  
 Arabské moře 386  
 Arabský poloostrov 173, 406, 431  
 Arachósie 189  
 Arbela 37  
 Areův pahorek 105  
 Argolis 21–23  
 Argos 63, 97, 102, 126, 133, 146n, 150n, 160, 184  
 Arkadie 102  
 Arles 311  
 Arménie 17, 191n, 243, 249, 271, 277  
 Arpad 44n  
 Arsinoités, viz Fajjúm  
 Artemidin mys 131  
 Arvad 40, 50  
 Asie 13, 16, 53, 63, 113, 159, 169, 175, 194, 205, 209, 232, 234, 236, 238n, 271, 300, 305  
 Assos 23  
 Assuán 86  
 Asýrie 37–40, 42, 44–47, 50–52, 82n  
 Ašdód 46, 82, 87  
 Aškalon 261  
 Aššur 37, 43, 47n, 83  
 Athény 19, 23, 61, 63n, 97–99, 102–106, 107, 108–117, 118, 118–123, 125n, 128, 130–133, 134, 136, 138, 142, 143, 145–152, 161–164, 172, 173, 175n, 181n, 184n, 208, 210, 236, 250  
 Athény – Agora 138  
 Athény – Akropole 23, 64, 103, 104, 106, 117, 118, 121, 128, 132n, 134, 138, 457  
 Athény – „Dlouhé zdi“ 148, 150  
 Athény – Lamia 175  
 Athós 111  
 Atlantský oceán 13, 17  
 Attika 19, 97–99, 103–106, 108–110, 116, 121, 145, 148n, 182, 184  
 Axios 159  
 Azovské moře 159  
 Babylón 46–50, 55, 65, 83, 85, 87, 150, 169, 172–175, 178, 183, 394  
 Babylónie 15, 17n, 37, 39, 43n, 46–52, 55, 58, 60, 62, 64n, 70n, 83, 86, 111, 114, 165, 172, 173, 177, 183, 189, 317  
 Bádámi 332  
 Bagawát (Chárga) 206  
 Bagdád 183, 192  
 Baktra (Balch) 171  
 Baktrie 60, 71, 169, 186, 189n, 230, 271, 328, 331, 387, 389, 397, 399, 406  
 Balích 39



- Balkán 14n, 159n, 190,  
 228, 240, 250, 303n,  
 314n  
 Balúčistán 324  
 Bámján 387, 394  
 Bangladéš 321  
 Barma 399  
 Beer-Šeba 76  
 Bejtar 268  
 Belgie 307n  
 Bengálský záliv 14, 324,  
 329, 407  
 Benjamín 80n  
 Bét-el 77, 85  
 Betlém 258  
 Bhúvanešvár 329  
 Bindusár 325  
 Bísutún 59  
 Bít-Adini 39  
 Bithýnie 180, 231  
 Bithýnie-Pontos 238  
 Bjás 324  
 Blízký východ 53n, 196,  
 199, 252  
 Boiótie 19, 23, 27, 113,  
 148, 150n, 162, 184  
 Bon 225  
 Bospor 162, 165, 229n  
 Brahmaputra 321  
 Británie 17, 209, 222, 239,  
 249, 268n, 302, 306  
 Brundisium 226, 238, 243  
 Buchara 385  
 Bulharsko 306  
 Byblos 20, 40  
 Byzantion 118, 152, 162,  
 300  
  
 Caesarea *viz* Kaisareia  
 Capua 227  
 Catalaunská pole 307  
 Cejlon, *viz* Šrí Lanka  
 Clastidium 227  
 Cremona 227  
  
 Čeng 347n, 352, 354n  
 Černé moře 159, 161, 180,  
 236, 305, 307  
 Černomoří 32n  
 Če-tiang 419  
 Čchang-an (Si-an) 363,  
 365–367, 369, 385, 390,  
 403, 418, 433  
 Čchang-le 365  
  
 Čcheng-čou 338  
 Čcheng-tu 354, 410  
 Čchien 350  
 Čching-ling 377  
 Čchiou-šan 338  
 Čchi-šan 338  
 Čchu 346, 348n, 354, 358,  
 362, 373  
 Čína 14, 16, 193n, 277,  
 279, 327, 331, 333–439  
 Čou Feng 356  
 Čou-juan 338  
  
 Dákie 222, 250  
 Dakšinská plošina 321,  
 325  
 Dalmácie 239, 248  
 Dálný východ 230, 314  
 Damašek 43–45, 82, 317  
 Dan 76, 77  
 Dekapolis 92  
 Dekeleia 148  
 Delfy 29n, 63, 133, 138,  
 152, 162n  
 Délos 113, 163, 235  
 Dendera 199  
 Dillí 327n, 390  
 Diokaisareia (Diocaesarea,  
 Sepfóris) 267  
 Dolní Záb 39  
 Dréros 95  
 Dunaj 32, 61, 161,  
 248–250, 304–306  
 Dúr-Šarru-kén 46  
 Džungarie 271  
 Dyrhachion 240  
 Džebel Hamrin 37  
 Džundajsabur 279  
  
 E 343, 345  
 Ebir-Nari 70  
 Ebro 227  
 Edessa 279  
 Edfú 199  
 Edóm 47, 73, 81, 85  
 Efesos 23, 97, 133, 236,  
 288, 290, 304, 312, 314  
 Egejské moře (Egeida) 19,  
 23n, 26, 30, 59, 62, 111,  
 113, 160n, 163, 168, 187,  
 188, 241  
 Egypt 14, 16–20, 32, 37n,  
 42, 49n, 52, 59, 61–63,  
 65, 70, 73, 76, 82, 84–86,  
 88n, 92, 111, 114, 117,  
 129, 155, 165, 166, 168,  
 173, 175–177, 182,  
 196–206, 231, 241, 243n,  
 254, 257, 259n, 266, 269,  
 272, 303, 305, 311–313,  
 315, 317, 386, 389  
 Egypt Horní 187  
 Ekbatana (Hamadán) 55,  
 65, 169, 183  
 Ekrón 47, 82  
 Elam 37, 48, 50n, 60, 69  
 Elefantíné 86n, 199  
 Eleusis 19, 108, 148  
 Elteke 47, 82  
 Emauzy 265  
 Emesa 294  
 Enneakrúnos 97  
 Épeiros 165, 179, 184–186  
 E-pchang 356  
 Eránšahr 273  
 Eretria 30, 111  
 Er-li-tchou 335, 338  
 Erythrejské moře 386  
 Etiopie 313, 314  
 Etrurie (Toskánsko) 27n,  
 141  
 Euboia 23, 28, 103, 111,  
 185, 230  
 Eufrat 37, 39n, 42n, 52,  
 70, 168, 190–192, 243  
 Eugénios 306  
 Eurótos 99  
 Eurymedón 114, 116  
 Evropa 13, 16, 31, 53n, 61,  
 63, 110, 164, 196, 230,  
 279, 305, 307, 314  
  
 Fajjúm (Arsinoités)  
 199–201  
 Falerón 145  
 Fanagoreia 33  
 Fárs 280, 281, 282  
 Farsál 240  
 Feng 338–340, 345  
 Ferghana (Ta-juan)  
 397–400  
 Filippy 242  
 Flavia Neapolis  
 (Nábulus) 265  
 Foiniké 186, 188  
 Foinikie 28, 65, 76, 88,  
 172, 175  
 Fókaiia 55

- Fókis 30  
Francie 141, 184, 139, 307n  
Frigidos 306  
Frygie 49, 165, 178  
Fustát (Káhira) 317  
Fu-tien 370
- Gades (Cádiz) 26  
Galatie 180, 244  
Galie 31, 95, 239, 250, 306  
Galilea 256, 263, 267n, 287  
Galilejská vrchovina 72  
Gallia Cisalpina 239, 240  
Gallia Transalpina 239  
Gana 328  
Gandhára 169, 189, 322–324, 387, 389–394, 407  
Ganga 13, 17, 169, 171, 321n, 327, 386n, 389, 391n, 396  
Gaugamély 66n, 168n  
Gaza 44, 66, 70, 82, 267, 302  
Gedrosie (Balúčistán) 172  
Gela 99, 153  
Gerizím 86, 91  
Germánie 248n, 305, 308  
Gerrha 190  
Gezer 75  
Gibaltarská úžina 13  
Gíchón 82  
Gilgit 387  
Giv'at ha-Mivtar 288  
Golanské výšiny 257  
Gondphar 328  
Gordion 165  
Góšaka 389  
Göttingen 137  
Gránikos 66, 168, 171  
Gudžarát 322
- Hadad-ezer 43  
Haliakmón 159  
Halikarnásson (Bodrum) 153, 155  
Harappa 321, 385  
Harša 331, 332  
Haršavardhana 406  
Hedvábná cesta 193, 278, 385–407, 429n, 432n  
Héliké 211  
Héliopolis 61
- Helléspont 106, 110, 113, 148, 164n, 168, 175, 178, 180  
Héraion (Samos) 131  
Hérakleia Pontica 159  
Hérakleia (Eregli) 180  
Hermopolis 199  
Hímera 153  
Hindúkuš 171, 188, 209, 322, 325, 327, 386, 390, 394  
Hispania Citerior 230  
Hispania Ulterior 230  
Hispánie 219, 225, 227n, 230, 232, 237–241, 248, 302, 306–309, 312, 314  
Hydaspos (Dželam) 171  
Hyelé (Elea/Velia) 98  
Hyfasis (Bjás) 171n  
Hyrkánie 191
- Chábúr 39n, 43  
Chairóneia 162, 175, 236  
Chajbarský průsmyk 387  
Chalkédon 304, 312n  
Chalkidiké 28, 160  
Chalkis 30, 112, 181n, 230  
Chalulé 48  
Chamát 45  
Chami 397  
Chao 339n, 345, 356  
Charakéné 14  
Chárga 61  
Charrán 52, 83  
Chasór 75n  
Chattuša 19  
Chazael 43  
Che-nan 342n, 349, 421  
Che-pej 342, 349, 370  
Chersonésos 106  
Chios 23, 105, 118, 152  
Chórezm 189  
Chotan 397  
Chu 357  
Chuj 377  
Chuang-che, viz Žlutá řeka  
Chu-nan 371  
Chúzistán 37, 279
- Idumea 60, 70, 257, 258  
Ilipa 228  
Ilýrie 186  
Imbros 163  
Indický oceán 13, 17, 32
- Indie 17, 169, 171n, 187, 189, 190, 193n, 209, 271, 277, 321nn, 326, 386n, 390–394, 397–399, 403n, 406n, 410, 430n, 437  
Indočína 406  
Indus 171n, 189, 321, 324, 385, 389n, 395n, 406  
Iol (Caesarea) 244  
Iolkos 19  
Iónie 14, 64, 97n, 110, 113, 117, 148, 150n, 155, 168, 207  
Ipsos 178  
Irák 37, 273, 385  
Írán (Erán/Eránšahr) 14, 17n, 44, 53–55, 59, 66, 102, 169, 172, 174, 177, 179, 186n, 189–193, 272–274, 276, 278–280, 281, 281, 282, 283–286, 328, 385, 398n, 403, 430  
Irsko 209  
Ischia 28  
Issos 66n, 165, 168  
Istahr 280  
Isthmos 22, 27, 29, 97, 103, 150, 181  
Itálie 28–30, 95, 98–100, 119, 125, 153–155, 174, 179, 180, 187, 219, 222–228, 231n, 234–240, 243n, 250, 252, 298, 303n, 306–309, 314  
Izrael 72, 74–78, 79, 80n, 84, 86n, 264, 287
- Jaderské moře 161, 224, 226, 240  
Jamnia (Javne) 260, 265  
Jang-c' 346n, 410, 418n, 422, 429  
Janov 227  
Jarkand 394, 397  
Jarmúk 317  
Jathrib, viz Medína  
Jericho 267  
Jeruzalém 15, 32, 47, 81–87, 89, 91, 93, 254, 256–259, 261–265, 267n, 272, 288, 291, 315, 317  
Jezreel 72, 77, 80  
Jiang-si 371

- Jordán 72n, 76, 80, 91, 93, 317  
 Juda (království) 74, 254  
 Judea 88n, 92, 256, 258n, 262, 264, 266, 268, 288  
 Judská nížina 83  
 Judská poušť 267  
 Judsko (Jehud) 47, 52, 75–78, 79, 80–88  
 Jüe 348  
 Jü-men 400  
 Jün-jang 358  
 Jün-kang 429, 431n  
 Jün-nan 371, 385, 406, 410
- Kábul 329, 387, 390, 394  
 Kadísíja 273  
 Káhira, viz Fustát  
 Kaisareia (Caesarea) 92, 257, 260–262, 265, 267  
 Kalchu (Nimrud) 40, 43, 46  
 Kalinga 324, 329  
 Kalinganagara 329  
 Kalydón 19  
 Kamarína 153  
 Kambodža 433  
 Kampánie 98  
 Kanaán 72, 74, 80  
 Kandahár 394  
 Kanópé 204  
 Kan-su 342, 368, 417  
 Kansuský koridor 386, 390, 396, 401, 406, 433  
 Kanton 399, 433  
 Kao-čchang (viz Turfan) 397  
 Kappadokie 55, 271  
 Karchemiš 40  
 Kárie 61, 69, 165, 187, 229  
 Karkar 78  
 Karpaty 17  
 Kár-Asarhaddon 50  
 Karrhy 191  
 Kár-Salmanasar (Til-Barsip) 42  
 Karchemiš 83  
 Karkar 43, 45, 78  
 Kartágo 26–28, 98, 113, 147, 153, 179, 225–229, 232n, 295, 304, 307, 314  
 Kaspické moře 186, 328  
 Kassel 141  
 Kašgar 431
- Kašmír 394  
 Kavkaz 238, 282  
 Kéfissos 106  
 Kerameikos 143  
 Kerkýra (Korfu) 28, 145  
 Kchuaj-tí 419  
 Kilikie 20, 46, 168, 238, 243, 288  
 Kirgizstán 169  
 Knidos 150  
 Knóssos 19  
 Kogurjo 412  
 Koilé-Sýrie 190  
 Kolofón 23, 98  
 Kom Ombo 199  
 Konstantinopolis 15, 272n, 283, 300, 302, 304n, 308, 311–314  
 Konstantinopolis – Hagia Sofia 314  
 Korea 385, 394, 408, 412, 414  
 Korint 97, 99, 102n, 141, 145n, 148, 150n, 154, 163, 181n, 184, 229, 232  
 Korint – Akrokorint 184, 185  
 Korsika 33, 98, 225, 243  
 Kós 152  
 Kóšala 324n  
 Kréta 18–20, 23, 95  
 Krímisos 154  
 Króraina (Šan-šan) 404  
 Krotón 30  
 Krym 32n  
 Ktésifón (Veh-Ardašír) 192, 271, 273, 315  
 Kuang-čung 347, 416  
 Kuang-si 370  
 Kuang-tung 370n, 399  
 Kuča 397, 402–404  
 Kuej-čou 399  
 Kumrán 265  
 Kúnax 65, 150  
 Kúrúpedion 178, 180  
 Kušánská říše 386, 390–394, 403, 406  
 Kúta 46  
 Kykladské ostrovy (Kyklady) 23, 111  
 Kýmé 23, 28, 113, 154  
 Kynoskefalai 188, 229  
 Kypr 18, 20, 22, 24, 26n, 32, 46, 59, 61, 63, 65, 95,
- 114, 117, 151, 155, 196n, 243, 266  
 Kyrénaika 31, 60, 177, 196n, 242n, 266  
 Kyréné 31  
 Kyzikos 148
- Labe 248, 308  
 Ládé 111  
 Láhaur 171  
 Lakedaimon 64, 100, 102, 152, 185  
 Lakíš 47, 83  
 Lakónie 19, 22n, 100, 152, 185  
 Lang-jie 419  
 Latium 222  
 Laurion 106  
 Leptis Magna 252  
 Lesbos 23  
 Lefkandi 23  
 Lémnos 106, 163  
 Leontopolis 89, 93  
 Lesbos 118  
 Leuktry 151  
 Levanta 20  
 Liang-čou 369n  
 Liao-ning 370, 415  
 Libanon 72  
 Lin-chaj 419  
 Lobnor 369  
 Loira 308  
 Londýn 43  
 Lou-lan 369, 403  
 Lu 334, 342, 352  
 Lung-men 431  
 Luo-jang 333, 338, 364–366, 392, 395, 403, 409, 414, 416, 418n, 421n, 425, 429, 431  
 Lýdie 50, 55, 58, 62, 69, 98, 165  
 Lykie 55, 231  
 Lyon 251, 293, 307
- Macedonia 159  
 Magadha 322, 324n, 394, 406  
 Magnésie pod Sipylem 55, 290  
 Maj-tí-šan 417  
 Makedonie 28, 61, 106, 110, 152, 155, 159–163, 172, 177n, 180–183, 185,

- 187, 197, 207, 229–232, 242
- Malá Asie 19–21, 23, 55, 63–65, 96, 113n, 117, 147n, 150, 163n, 168, 175, 177–181, 184, 186–188, 190n, 196, 230, 236, 250, 254, 260, 291, 303, 305, 312
- Malta 26
- Mandonion 154
- Mao-šan 435
- Mantineia 138, 152
- Marathón 61, 106, 111, 133, 138
- Marcomannia 250
- Marmarské moře 32
- Masada 92, 263
- Massaliá (Marseille) 31
- Mathura 390–392
- Mauretánie 244, 303
- Médie 51, 55, 64, 102, 169, 179, 194, 273
- Médie Atropaténé 189, 191
- Medína (Jathrib) 316, 317
- Megalé polis (Megalopolis) 152
- Megara 97, 103n, 145
- Megido 75n, 83
- Mekka 316, 317
- Mekka – Kaaba 317
- Memfis 49, 59, 179, 196, 199, 200, 204
- Meséné (Mezopotámie) 192, 277
- Messána 225
- Messénie 19, 63, 100, 118, 152
- Messinská úžina 225
- Metaurus 228
- Mezopotámie 15, 17n, 20, 39n, 54n, 73, 88, 168, 183, 187, 190–194, 249, 254, 260, 266, 271–273, 278, 396
- Milán 311, 313
- Mílétos 14, 20, 23, 32, 54, 97, 99, 111
- Min 354
- Misenum 243
- Mispa 84
- Moáb 47, 73, 80
- Mohendžodaro 321
- Mongolsko 358, 368, 370, 412
- Mongolsko Vnitřní 398, 415
- Mrtvé moře 90, 92, 265
- Mu-je 341
- Munda 241
- Mursa 303
- Musasir 46
- Mylae 226
- Mýsie 71
- Mytiléné 118, 152
- Nakš-e-Rustam 61, 67, 280, 281, 282
- Nálandá 331, 394
- Nan-jang 343
- Nanking 409
- Naukratis 32, 199
- Naupaktos 186
- Naxos 28, 61, 106
- Nazaret 287
- Neapol 28, 135, 165, 167
- Neapolský záliv 28
- Negevská poušť 82n
- Nemea 29
- Německo 222
- Nepál 321
- Nihávand 317
- Níja 390, 392, 403, 405
- Níkaia 251, 301
- Níkomédeia 251, 293, 301
- Nil 155, 187, 196, 199, 200, 203, 206
- Ninive 14, 37, 40, 43, 47, 49, 51n, 83
- Nippur 48
- Nisibis 271, 279
- Núbie 313
- Numantia 132
- Oiniady 172
- Oinoé 138
- Olymp 29
- Olympie 29n, 31, 127, 130–133, 136, 141, 160
- Olynthos 151, 162
- Ópis 55, 173, 189
- Ordos 367, 401, 412
- Orchomenos 19, 236
- Orontés 24, 40, 42, 45, 179
- Oxus (Amudarja) 386, 390, 397
- Pádská nížina 227
- Paikuli 280, 281
- Pákistán 171, 321, 328, 386, 389–392
- Palestina 55, 63, 65, 72n, 75n, 78, 81–83, 88n, 91n, 183, 194, 253n, 256n, 260, 264, 266–268, 287
- Palmýra 192, 194, 430
- Pamfýlie 114
- Pamír 399
- Paňdžáb, viz Pětiříčí
- Parnassos 30
- Paropamisadai 189
- Paros 151
- Parsua 44
- Parthenón 103, 117, 118, 130, 133, 134
- Parthie (Parthava) 186, 190n, 392, 397
- Pasargady 58, 67, 69
- Pátaliputra 187
- Patna 396
- Peiraieus 145, 150, 162, 175
- Pella 160, 180, 182, 289
- Peloponnésos 19, 21–23, 102, 145–147, 152, 163, 183, 229
- Pélusion 59, 266
- Penuel 77
- Pepúza 292
- Perea 256
- Pergamon 181n, 188, 197, 208–210, 229n, 232, 290
- Persepolis 61, 62, 63, 67, 69, 71, 164n, 169, 189
- Persie 59, 61, 63, 65, 70n, 85n, 150, 163n, 169, 209, 279, 313, 322, 390
- Persis 189, 192
- Perský záliv 17n, 43, 47, 172n, 192, 193
- Perusia 243
- Pěšávar 271, 387–392
- Pětiříčí (Pentapotamie/Paňdžáb) 171n, 189, 328
- Petra 430
- Pching-čcheng (Ta-tchung) 398, 416, 431
- Pindos 160

- Pisa 222  
 Placentia 227  
 Plataje 63, 113, 160  
 Plútarchos 65  
 Pobaltí 17  
 Poitiers 251  
 Pompeion 144  
 Pompeje 138, 165, 236  
 Pontos 236  
 Pontos-Kappadokie 180  
 Porýní 252  
 Poseidóniá (Paestum) 30, 98, 154  
 Priéné 55  
 Propylaje 117, 138  
 Přední Asie 13, 15–19, 37, 45, 51, 59, 102, 150, 159, 169, 174, 179, 182  
 Přední Indie 14, 17, 164, 179  
 Přední východ 54, 85  
 Ptolemais 199, 261  
 Purušapura (Pěšávar) 390n  
 Pydna 231  
 Pylos 19, 118  
 Pyreneje 237  
 Pyrenejský poloostrov 230, 232  
  
 Rádžagrha 324  
 Rádžasthán 322  
 Rafie (Rafah u Gazy) 187  
 Ravenna 311  
 Rhandeia 192  
 Rhégion 222  
 Rhodos 19, 152, 181, 188, 229–231  
 Rhôna 227  
 Riace 131  
 Rimini 222  
 Rubico 240  
 Rudá pánev 396  
 Rudé moře 13, 17, 26, 32, 173, 206, 315  
 Rúm 284  
 Rusko 141, 355  
 Rýn 222, 239, 248–250, 304–306, 308  
  
 Řecko (Helada) 14, 18n, 21–23, 25, 28, 30, 32, 52n, 61–64, 86, 94–96, 98n, 111–116, 132, 145n, 149–152, 155, 161–164, 168n, 172, 175, 177, 180, 182, 184–186, 188, 196, 207, 211, 226, 229–231, 236, 254, 260  
 Řezno (Regensburg) 308  
 Řím 53, 91n, 155, 179, 183, 186, 190–192, 195, 197, 199, 219, 222–225, 227–237, 239–241, 245, 247, 249n, 253–260, 262, 262–266, 269, 271–273, 277, 280–285, 288, 291n, 294, 298, 299, 300, 304–307, 311n, 314, 366, 395, 433  
 Řím – Forum Romanum 233, 246, 261, 264  
 Řím – Kapitol 233  
 Řím – Martovo pole 240  
 Řím – Porta Capena 269  
  
 S'čchuan 354, 369, 370, 396, 402, 409, 428  
 Saguntum 227  
 Sam'al 82  
 Salamis 53, 63, 104, 112  
 Samarkand 385, 390, 394, 397, 403  
 Samaří (Samařsko) 45n, 70, 78, 80, 85–89, 257n, 265  
 Samos 23, 61, 97, 99, 106, 118, 148, 152, 163  
 Samothráké 27  
 Sáníč 330, 391, 394  
 Sardinie 26, 30, 225–227, 238, 243, 244  
 Sardy 50, 61, 96, 108, 111, 178, 187  
 Sarmatia 250  
 Scodra (Skadar) 243  
 Sebasté 257  
 Sedmihradsko 249  
 Seleukeia 183, 197  
 Selínus 30, 153  
 Sellasie 185  
 Sepfóris 287  
 Septimanie (jižní Galie) 309  
 Serdica 310  
 Severní ledový oceán 209  
 Severočínská nížina 429  
 Si-an 338, 351, 363, 420  
 Siang-jang 420  
 Sfaktérie 138  
 Sicílie 26, 28, 30, 98n, 112n, 118, 122, 146, 148, 153n, 179n, 225n, 228, 232, 238, 243n  
 Sidón 20, 37, 40, 47, 50  
 Sien-jang 356–358, 364  
 Sígeion 106, 108  
 Sikyón 97, 184  
 Simirra 45  
 Sinaj 49  
 Sinajská poušť 49, 59  
 Sindh 322  
 Sin-ťiang 395, 397, 403  
 Sion 263  
 Sippar 55  
 Si-sia 406  
 Siwa 31, 168  
 Skandinávie 17  
 Skýros 163  
 Skythopolis 261, 268  
 Smyrna 23, 55  
 Sogdiána 169, 271, 406  
 Sparta 19, 63–65, 94, 99–103, 106, 108, 110n, 113–118, 122, 128, 138, 145–152, 163, 181, 185  
 Spojené státy americké 184  
 Srí Lanka 17  
 Stratónopyrgos 257  
 Střední Asie 164  
 Středomoří 13–15, 17–21, 26–28, 30–32, 63, 98, 113, 117, 147, 149, 155, 174, 179, 193, 196, 203, 219, 222, 225, 228n, 239, 303, 307, 309, 385n, 394  
 Středozevní moře 32, 39, 72, 173, 257  
 Suezský průplav 61  
 Sýsy 50, 54n, 61, 65, 69, 169, 173, 183, 189, 324  
 Suvarnagiri 325  
 Swat 390  
 Sybaris 30  
 Syrákúsy 30, 99, 112n, 119, 147n, 153n, 180, 214, 225, 228  
 Syrdarja (Iaxartés) 170  
 Syria 159  
 Syria Palaestina 93, 268

- Sýrie 16, 20, 24, 32, 43, 46,  
51, 65, 75n, 78, 88, 92,  
96, 114, 177–179, 186n,  
190–192, 196, 222, 238,  
242n, 252, 254, 256, 258,  
267, 278, 287, 288, 294,  
303, 305, 311n, 389, 433
- Šang-lin 356, 365
- Šan-si 338, 349, 398, 410,  
415n, 429, 432
- Šan-šan, viz Króraina
- Šan-tung 364, 392, 410,  
433
- Šao-sing 419, 422
- Šekem 72, 77, 86
- Šen-si 342, 350, 354, 356,  
358, 420
- Še-sien 421
- Španělsko 141, 309, 406
- Šrí Lanka 321, 389, 392,  
407
- Šu (viz S'čchuan) 354,  
370, 410
- Šu-chan 409n, 410, 413,  
428
- Ta Čcheng 434
- Ta Čchin (římská  
říše) 193n, 398
- Tádžikistán 54, 169, 392,  
433
- Ta-jüan (Ferghana)  
397–399
- Taklamakan 385n, 430n
- Takšašila 324, 328, 387,  
389, 391
- Taman 33
- Tan-jang 420
- Tarent (Tarás) 30, 100, 154
- Tarimská pánev 271, 387,  
390, 394n, 399, 402–404,  
407
- Tartéssos 26
- Täygetos 100
- Telamon 227
- Tel Dan 75, 78
- Tel Šalem 268
- Tell Sukas 24
- Tennés 65
- Teutoburský les (Teutobur-  
giensis saltus) 249
- Thajsko 14
- Thapsos 241
- Thébais 197
- Théby (Egypt) 50, 199,  
201
- Théby (Řecko) 19, 63,  
126, 152, 160, 162, 164,  
172
- Théby (Řecko) – Kadmeia  
151, 163
- Thérá 31
- Thermopyly, thermopylská  
soutěska 112, 162, 290
- Thessalie 19, 21, 23, 63,  
95, 106, 160, 162, 164,  
175, 178, 185, 188, 229,  
240
- Thessaloníka 297
- Thrákie 60, 106, 110, 113,  
161, 165, 177, 178
- Thúrioi 119
- Tchaj chang 342
- Tchaj-chu 422
- Tchuo-pa-Wej 435, 437
- Tiber 222
- Tiberias 267
- Ticinum 227
- Tigris 37–40, 111, 183,  
187, 271
- Til-Barsip (Kár-Salma-  
nassar) 42, 44
- Timna 47
- Tirsa 77
- Tírynth 21
- Tokio 323
- Tósálí 325, 329
- Toskánsko 98, 233
- Toulouse 304, 307
- Trasimenské jezero 186,  
227
- Trebia 227
- Trevír 304, 310
- Trója 20, 48, 126, 134, 138
- Tróas 23, 168
- Tun-chuang 400, 406
- Turán 284n
- Turecko 230
- Turfan 369, 397, 403n
- Turkmenistán 54, 327
- Tušpa 46
- Tu-ťiang-jen 354
- Tymion 291
- Tyros 20, 37, 40, 46, 50, 66,  
111, 168, 310
- Tyrhénské moře 30, 113,  
224
- Ťiang-su 342
- Ťiang-tung 422n
- Ťiao-che 397
- Tibet 406n
- Ťie-čcha (Kašgar) 431
- Ťien-jie (Nanking) 409
- Ťien-kchang 418, 421,  
423, 433
- Ťing 343, 357
- Ťing-čao 420
- Ťiou-jüan 358
- Udjána 407
- Udždžajiní 325
- Umbrie 228
- Urartu 37, 42, 44, 46, 49,  
51
- Urísa 394
- Urmia 46
- Utica 26, 225
- Uzbekistán 54, 169, 327,  
392, 397, 432
- Van 37
- Veie 222
- Velká čínská zeď 400
- Vienne 251
- Vietnam 370
- Vouillé 308
- Vrdždži 322
- Waldgirmes-Lahnau 248
- Wej-jang 365
- Wilhelmshöhe 141
- Wu-čchang 409
- Wu-sing 423
- York 298
- Zaeufratí 85, 87n
- Zagros 55, 70
- Zajordánsko 70
- Zama 228
- Zela 241
- Ženevské jezero 307
- Žlutá řeka 342, 378, 396,  
410, 429

# DĚJINY SVĚTA

## 2

### STAROVĚKÉ SVĚTY A NOVÉ ŘÍŠE 1200 PŘ. KR. AŽ 600 PO KR.

EDITORŮ

GUSTAV ADOLF LEHMANN  
A HELWIG SCHMIDT-GLINZER

Z německého originálu WBG Weltgeschichte,  
vydaného nakladatelstvím Wissenschaftliche Buchgesellschaft  
(WBG) Darmstadt v letech 2009–2010, přeložili  
Karla Korteová (str. 1–93, 321–332, 439–459),  
Pavel Kolmačka (str. 94–188), David Sanetník (str. 189–318)

a Helena Medková (str. 333–438)

Revizi českého překladu provedli

Kateřina Šašková (str. 13–71), Petr Sláma (str. 72–93),  
Jan Souček (str. 94–155), Ivan Prchlík (str. 159–318), Jarmila  
Bednaříková (str. 287–318), Svetislav Kostić (str. 321–332)  
a Vladimír Liščák (str. 333–438)

Rejstříkem opatřili David Sanetník a Martin Žemla

Grafickou úpravu s použitím obálky od studia  
Finken & Bumiller, Stuttgart, navrhl Vladimír Verner

Odpovědný redaktor Filip Outrata

Vydalo v roce 2012 nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,  
jako svou 1091. publikaci. Vydání první. AA 31,31. Stran 480

Vytiskla tiskárna PBtisk, s. r. o.

Doporučená cena 598 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.

Praha 3, Víta Nejedlého 15

e-mail: info@ivysehrad.cz

www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-292-7